

DONELAIČIO ŽEMĖ

Leidžia Kristijono
Donelaičio draugija
Leidžiamas nuo 1992 m.

2021 m. kovas
Nr. 1 (234)

9 772424 509001

Kaina 2 Eur

Turinys

AKTUALIJOS

Jolita Donelienė: „Man pasisekė turėti daug gerų mokytojų”	4
Liudviko Rėzos premija – archeologei Rimutei Rimantienei	7
Prisimintas rašytojas Vydūnas ir jo populiarintojas Vaclovas Bagdonavičius	8
Vydūnas ir Klaipėdos kraštas	9
„Metų“ vertėjas į vokiečių kalbą J.G.Schneideris turi daug sentimentų Lietuvai ir K.Donelaičiui	11

SUKAKTYS

Napaleonas Kitkauskas: „Pastatai turi savo istorijas, o mums svarbu išsaugoti tiesą”	14
Minėtos 190-osios Jurgio Zauerveino gimimo metinės	16
Reformacija ir Martyno Mažvydo 500-osios metinės	18

KARALIAUČIAUS KRAŠTAS

Filmo apie M.Mažvydą pristatymas Tilžėje	21
Lietuvos konsulato Tilžėje naujienos	21

TRUMPOS NAUJIENOS

Suskaitmeninti lietuvių raštijos paminklai	22
Nacionalinėje M.Mažvydo bibliotekoje – Donelaičių giminės genealoginis medis	22
Pristatytas leidinys apie Mažosios Lietuvos spaudą	23
Minėjimas Čikagoje	23

K.DONELAITIS

Nauji atradimai Vokietijos archyvuose pristatė dar įdomesnę Kristijoną Donelaitį	24
Menininkas Audrius Plioplys įamžino Kristijoną Donelaitį ir „Metus” originaliais kūriniais	26

ATMINTIS

In memoriam. Dr. Gertruda Bense'ė	27
---	----

Sausio mėnesį 90-ąjį gimtadienį minėjo Lietuvos architektas restauratorius, inžinierius statybininkas, kultūros ir visuomenės veikėjas, humanitarinių mokslų daktaras Napaleonas Kitkauskas, daug savo gyvenimo metų atidavęs Kristijono Donelaičio memorialinio muziejaus Tolminkiemyje įkūrimui bei vadovavimui Kristijono Donelaičio draugijai. Sveikindami jubiliatą ir dėkodami už jo veiklą linkime jam geros sveikatos ir dar ilgų gyvenimo metų (redakcijos archyvo nuotr.).

Jungtinėse Amerikos Valstijose, Čikagoje gyvenantis gydytojas ir menininkas Audrius Plioplys yra sukūręs keletą darbų, kuriuose įamžintas Kristijonas Donelaitis ir jo poema „Metai“. Vienas iš A.Plioplio darbų „Donelaitis“, kuriam panaudotas poeto ranka užrašytas tekstas iš „Pavasario linksmybių“ buvo eksponuojamas Čikagos universiteto institute (asmeninio archyvo nuotr.).

Leidžia:

Kristijono Donelaičio draugija
LT-68295 Marijampolė,
Vytauto g. 28
www.donelaitis.info
draugija@donelaitis.info

Redaguoja:

Algis Vaškevičius – redaktorius,
Gintaras Skamaročius –
K.Donelaičio draugijos
pirmininkas,
Remigijus Svilius – techninis
redaktorius

„Donelaičio žemės“ redkolegija:
G.Skamaročius (pirmininkas),
N.Kitkauskas, V.Gocontas,
V.Juraitis, Dž.Maskuliūnienė,
A.Matulevičius, R.Senapėdis,
V.Šilas

Spausdino AB „Spauda“,
Laisvės pr. 60, LT-05120 Vilnius

Rankraštis pasirašytas spaudai
2021-03-29

Rankraščiai taisomi ir trumpinami
redakcijos nuožiūra.
Redakcijos nuomonė nebūtinai
sutampa su autorių nuomone

Tiražas – 700 egz.

K.Donelaičio draugijos sąskaita:
LT917044060001135106

Projektą „Lietuva abipus Nemuno“
remia:

VYDŪNO JAUNIMO FONDAS
VYDUNAS YOUTH FUND, INC.

Mažosios
Lietuvos
fondas

VšĮ Nemuno
euroregiono
Marijampolės
biuras

Marijampolės
Rotary klubas

Mantingos
labdaros ir
paramos fondas

Gerbiami skaitytojai,

kartais apie sunkumų vengiama kalbėti, bet juos visai nuslėpti taip pat negalima, ypač kai gaunama parama ėjimui į priekį.

1992 m. gruodžio 18 d. buvo išleistas pirmasis laikraščio „Donelaičio žemė“ numeris, be įrašo „Nr.1“. Jo antraštėje nurodyta - Leidinys Karaliaučiaus krašto lietuviams.

Leidinio metrikoje nurodoma, kad Donelaičio žemė yra K.Donelaičio ir Vydūno draugijų, Mažosios Lietuvos reikalų tarybos, Prūsos ir Mažosios Lietuvos fondo leidinys Karaliaučiaus krašto lietuviams; 3000 egz. tiražu. Metrikoje nurodoma, kad leidinį išleido LR Kultūros ir švietimo ministerijos leidybos centras. Jį savo lėšomis maketavo „Lietuvos aidas“, o spausdino Valstybinė įmonė „Spauda“.

Leidėjų žodžiai pradedami: „Dabar, kai Lietuva nusimetė svetimą rūbą ir tarsi Motina keliasi iš sunkios ligos patalo, kiti laikai atėjo ir į Rusiją, todėl senoji tvarka traukiasi ir iš Kaliningrado srities – šio Dievo pamiršto Europos užkampio. Taigi, pamažu į gerą keičiasi ir čia gyvenančių lietuvių būvis. Daug ko jiems stinga, bet labiausiai – gyvo lietuviško Donelaičio žodžio. Tai suvokdami kaip skolą, Lietuvos visuomeninių organizacijų, ...“. „Malonu, kad laikraščio leidimui pritarė ir Kaliningrado srities administracijos vadovas J.Matočkinas 1992.08.10 laiške mūsų premjerui pažymėjęs, kad: „Dabartinėmis sąlygomis, kai suteikta teisė turėti savo spaudą, tokią galimybę turi ir lietuvių nacionalinė kultūrinė bendrija. Iš savo pusės mes pasiruošę paremti, tačiau, steigiant laikraštį lietuvių kalba, pagrindinis rūpestis teks Lietuvos Respublikai“.

Ižanga baigiama sakiniu: „Tikimės, jog nuo 1993 metų leidiniu rūpintis Kaliningrado srities lietuvių kultūrinė bendrija ir jis taps periodiniu“. Kiek vilčių ir džiaugsmo!

Jau antrojo numerio antraštėje įrašoma „Karaliaučiaus krašto mylėtojų laikraštis“, steigėjas ir leidėjas - Kristijono Donelaičio draugija.

Susitarti su kaimynų puse nepavyko ar neleido, lietuvių bendruomenei nebuvo leista sustiprėti tiek, kad ji pati leistų savo leidinį, turėtų bent vieną lietuvišką mokyklą, kultūros namus, TV ar radijo laidą. Karaliaučiaus kraštas galėjo tik pavydėti to, ką buvo išsikovoję ir gavę Suvalkų krašto lietu-

viai, nors Mažojoje Lietuvoje gyveno du ar tris kartus daugiau lietuvių.

Rusijos Federacijos pusė leidiniui finansavimo neskyrė, o atskirais laikotarpiais netgi trukdė ar draudė platinti jį Karaliaučiaus srityje. Apmaudu, kad ir iš Lietuvos pusės skolos Mažajai Lietuvai klausimą kėlė ir šiuo metu kelia daugiausia tik visuomeninių organizacijų atstovai ir pavieniai pagarbos verti pareigūnai.

Kritinę situaciją bandoma pridengti pavieniais projektais ir projektėliais, tačiau iki deramo Valstybės lygmens strateginio mąstymo ir lietuvių etninių kraštų strategijos patvirtinimo, matyt, ir mūsų valstybei neleista prieiti. Žinau, kad šiuo klausimu dirbo daug iškilių lietuvių. Jūs bandžiau kelti ir aš, dirbdamas Marijampolės švietimo centro, Nemuno euroregiono bei kitose struktūrose. Apibendrinsiu – iš abiejų pusių, Rusijos Federacijos/Karaliaučiaus krašto ir Lietuvos Respublikos vadovybių buvo banguojantis pasipriešinimas ar neįsigilinimas Mažosios Lietuvos lietuviško paveldo ir interesų principiam pripažinimui, įteisinimui ir jo kryptingam puoselėjimui, krašto lietuvių bendruomenės – kaip tautinės mažumos teisių užtikrinimui, bent jau pagrindinių poreikių tenkinimui.

2014 m. laikraščio redaktorius Steponas Lukoševičius, nepakeldamas finansinės ir kitos naštos, jo redaguotame 212-ame numeryje įrašė atsisveikinimo žodžius galimai paskutiniam leidinio numeriui. Kai 2015 m. tapęs K.Donelaičio draugijos pirmininku patvirtinau, kad rasime būdų tęsti daugiausia jo vykdytą darbą, nepaprastai jautriai ir šiltai reagavo. Organizavome tolesnę laikraščio, o nuo 2016 m. – žurnalo leidybą (po 1000 vnt.), jis tapo periodiniu ketvirtiniu, prenumeruojamu (iki 240 vnt.). Apmaudu, kad žurnalas ir susijusi bendradarbiavimo veikla ne visiems patinka.

Per 25 savo darbo santykių metus turėjau daug FSB/KGB, o vėliausiu metu ir Izraelio Mosado siūlymų bendradarbiauti - nesutikdavau. 2018.10.09 Tilžėje buvau sulaikytas ir po tą dieną vykusio pakartotinio bandymo užverbuoti man buvo atimta teisė 5 metus įvažiuoti į Rusijos Federaciją, nes buvau įvardintas pavojingu jų ginkluotosioms pajėgoms ir nacionaliniam saugumui

2019 m. jau atvirai pradėdama žlugdyti mano pagrindinė darbovietė –

VšĮ Nemuno euroregiono Marijampolės biuras. Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo parama žurnalo „Donelaičio žemė“ leidybai ir susijusiai veiklai mažėjo iki 3000 Eur metams, o 2021 metams, kai K.Donelaičio draugija minėsime įkūrimo 100-metį, paramos visai neskyrė.

Kiek, kada ir vardan ko galima atsisakyti to, kas yra svarbu ir prasminga mums – žmogui, Lietuvai, lietuvių tautai?

Susitelkėme, parengėme projektą „Lietuva abipus Nemuno“ ir žurnalo leidybai bei svetainės palaikymui kreipėmės pagalbos į verslo įmones, asmenis, kitus paramos fondus.

Džiaugiuosi galėdamas padėkoti marijampoliečiams: 1000 EUR skyrusiam Mantingos labdaros ir paramos fondui (pirmininkas Klemensas Agentas), 500 EUR – Marijampolės Rotary klubui (pirmininkas Vytautas Lopeta), 100 EUR - Vytautui Gauliai, 50 EUR - Rimvydui Urbanavičiui, savo šeimai – šios paramos užtenka šio žurnalo numerio parengimui, spaudai, platinimui.

Jau parengus šį numerį leidybai, gavome patvirtinimą ir dėkojame JAV įsikūrusiems Vydūno jaunimo fondui (valdybos pirmininkė Vida Brazaitis) - jie skyrė 5253 USD bei Mažosios Lietuvos draugijai ir fondui (pirmininkas Valdas Aušra) – skyrė 3000 USD.

Tai ne tik parama žurnalo leidybai, bet ir labai svarbus moralinis palaikymas tada, kai, rodėsi, liekame vieni vieni. Tai palaikymas mums ir tiems, kurie šį kilnų darbą darė iki ir kartu su mumis. Ačiū Jums visiems.

Mūsų draugija buvo įkurta 1921 metų rugsėjo 13 d. Klaipėdoje – šiemet minėsime jos 100-metį. Kviečiame teikti pasiūlymus, pagalbą ir kartu prisiminti mūsų šviesuolius bei deraimai pagerbti juos ir šią datą - tegul ji bus kaip įžanga į artėjančio Klaipėdos krašto prisijungimo prie Lietuvos 100-mečio minėjimą 2023 m.

P. S.

Paramą mums galite skirti kiekvienas asmeniškai tiesiogiai (pervedant į draugijos sąskaitą) ir/ar netiesiogiai, t.y. 1,2 % nuo savo jau sumokėtų pajamų mokesčių, užpildant deklaraciją skirti Kristijono Donelaičio draugijai (191359754).

Draugijos pirmininkas
Gintaras Skamaročius

Jolita Donelienė: “Man pasisekė turėti

Praėjusiais metais K. Donelaičio medaliu “Širdings brolau” už ilgametį K. Donelaičio atminties ir aplinkos puoselėjimą, K. Donelaičio draugijos Šiaulių skyriaus veiklos, įskaitant išvykų į Tolminkiemį, Lazdynėlius ir kitas Karaliaučiaus krašto atmintinas vietas bei jose vykusią talkų ir kitų renginių organizavimą, kultūrinę veiklą ir gerumo akcijas Šiaulių krašte apdovanota Jolita Donelienė. Siūlome skaitytojams pokalbį su ja.

- Prisistatykite mūsų žurnalo skaitytojams, papasakokite apie save.

- Neįprastas jausmas pasakoti apie save. Nesijaučiu niekuo ypatinga - man tiesiog pasisekė dirbti, veikti, būti tarp dėmesingų žmonių, mokančių džiaugtis ir žavėtis kitų užsiėmimais. Esu kėdainietė, su savo kretingiškiu vyru pasirinkome „viduriuką“ – Šiaulius, kuriuose gyvename daugiau kaip 30 metų. Pagal išsilavinimą esu mechanikos inžinierė, studijas baigiau Kauno technologijos universitete. Tačiau *inžinieriauti* tikrąja to žodžio prasme teko mažiau nei dešimtmetį, kol dirbau tuometėje Šiaulių televizorių gamykloje. Darbas buvo atsakingas, tikslus, labai įdomus ir, kaip tuo metu atrodė, prasmingas.

Likvidavus Televizorių gamyklą, teko darbo ieškoti naujuose baruose. Pabuvau ir prekybininke tarptautinėje biuro reikmenų pardavimo bendrovėje, ir inžiniere ekonomiste gamtinių dujų paskirstymo įmonėje, ir vyriausiąja specialiste ministerijos departamente. Visos mano darbovietės – jau istorija, jų tiesiog nebeliko. Pastaruosius penkerius metus esu valstybės tarnautoja.

Mano širdžiai malonūs užsiėmi-

Pernai J. Donelienė sulaukė net dviejų savo veiklos apdovanojimų.

mai metams bėgant keitėsi, tačiau nesumažėjo. Vaikus auginau tuo laikmečiu, kai sparčiai kūrėsi privatus verslas, kooperatyvai. Žaislų parduotuvės viliojo „nerealium“ asortimentu, tačiau įėjus į jas kvapą gniauždavo aštrus plastiko ar gumos kvapas. Dėl abejotinos siūlomų prekių kokybės abu su vyru ėmėme kurti savo gamybos žaislus. Aš vaikams siuvau skudurines lėles, o vyras gamino medinius automobilius, kranus, traktorius. Matydama, kaip mažuosius džiugina tokie netradiciškai atrodantys žaislai, ėmiau juos siūti savo vaikų draugams švenčių progomis, dovanoti lopšelio darželio, mokyklos spektakliukams, parodėlėms, savo kolektyvo renginiams, suvenyrams, siurprizamams. Esu pasiuvusi daugiau kaip 600 lėlių. Tačiau šio malonaus užsiėmimo teko atsisakyti dėl susilpnėjusio regėjimo. Vėliau atradau kraštotyra, Gerumo akcijas, daržininkystę, ir visa tai užpildo kiekvieną laisvą mano gyvenimo minutę.

- Šiaulių krašte esate pagarsėjusi kaip aktyvi kultūrininkė ir gerumo akcijų organizatorė. Kokios tai akcijos, kam jos skirtos ir kaip vyksta? Koks jūsų vaidmuo jose?

- Mano visuomeniškumas, galima sakyti, yra prigimtinė savybė. Šviesios atminties mano tėveliai buvo aktyvūs kultūrininkai ir visuomenininkai. Tėvelis buvo Kėdainių kultūros namų pučiamųjų orkestro muzikantas, grojo tūba. Mama – chemikė technologė, tačiau visą gyvenimą dainavo Chemijos gamyklos chore, miesto kultūros namų ansamblyje. Augau vienturtė šeimoje, tad nuo vaikystės visur buvau „tampoma“ kartu: su tėvais važinėjau į dainų šventes, pučiamųjų orkestrų festivalius, chorų konkursus, koncertus, minėjimus. Vakariniuose mamos repeticijose išmokau visas *ansamblietiškas* dainas. Vėliau su daina nesiskyrčiau mokyklos ir studijų metais, po to - atvykusi į Šiaulius. Kol gyvavo Televizorių gamykla, dainavau gamyklos moterų chore, o 2004-aisiais mane pakvietė į Šiaulių kamerinį chorą „Bičiuliai“. Patekau į stiprų, aktyvių ir intelektualių žmonių kolektyvą, kuriame ir „užkunkuliavo“ mano, kaip visuomenininkės, kraujas.

Vienas įdomiausių ir jautriausių mano laisvalaikio užsiėmimų tapo kalėdinis socialiai remtinų vaikų lankymas ir džiuginimas dovanomis. 2009 metais, prasidėjus ekonominei krizei, mano tuometės darbovietės AB „Lietuvos dujos“ centrinė būstinė Vilniuje paskelbė Gerumo akciją. Ėmiausi iniciatyvos vykdyti tokią akciją ir Šiaulių filiale, kuri tapo kasmete tradicija ir tęsėsi, kol gyvavo bendrovė. Septynerius metus iš eilės savanoriškai sukauptomis asmeninėmis

daug gerų mokytojų”

lėšomis Šiaulių dujininkai dovanuoja gerumą vaikams iš vargingų šeimų bei vaikų namuose gyvenantiems vaikams.

Mintis, kam padovanoti gerumo dovanas, gimė iš karto. Iš kaimynystėje įsisteigusių penkių vaikų globos namų pasirinkome Šiaulių vaikų globos namus „Šaltinis“, kuriuos lankėme daug metų, dalyvavome jausminguose kalėdiniuose koncertėliuose. Globos namų

Pernai J. Donelienė organizavo daugybę gerumo akcijų.

auklėtinius kvietėme į miesto renginius, koncertus. Atsidėkodami už gerumą, vaikai pavasarį mums rengė padėkos koncertus, mažųjų draugų piešiniai ilgai puošė dujininkų administracinio pastato koridorius. Apsilankę pas likimo nuskriaustus vaikus kiekvieną sykį dovanojome jiems džiaugsmo valandėlę, o sau – naują pamoką, kitokį požiūrį ir palengvėjimą.

Nuo 2009-ųjų Kalėdų laikotarpiu bendravome ir su Šiaulių miesto socialinės rizikos šeimoms tarnyba, kasmet iki 15-os skurstančių daugiavaikių šeimų aprū-

pinome naujais baldais, buitine technika, reikalingiausiais namų apyvokos daiktais. Žinodami apie sunkią kaimo vaikų padėtį, nuo 2014 metų ėmėme lankyti Šiaulių kaimiškosios seniūnijos vaikus, augančius socialinių įgūdžių stokojančiose šeimose, pildėme jų kalėdinius norus ir svajones. Dovanuojame ne tik tai, apie ką vaikai svajojo (žaislines mašinėles su valdymo pulteliais, palapines, žvejybos reikmenis ir kt.), bet ir šaldytuvą, skalbimo mašinas, dujines virykles, grindų dangą, spintas, lovas, pagalves, antklodes, patalynę, kompiuterius, mobiliuosius telefonus, knygas, vaikiškus drabužius ir kitus daiktus.

2016 metų pradžioje dujų bendrovė iširo, tačiau gerumo veikla nenutrūko - ir vėl labdarīgiems darbams šalia manęs būrėsi tradicijos nenorintys nutraukti buvę dujininkai, draugai bei nauji kolegos. Šiuo metu gerumo darbai jau išaugo į masinį judėjimą, vaikučius iš vargingų šeimų ėmėme lankyti ne tik Kalėdų laikotarpiu, bet ir prieš Velykas, Rugsėjo 1-ąją. Dažna naujai aplankyta šeima klausia: „Iš kokios jūs organizacijos?“ - tenka ilgokai aiškinti, kas tie geradariai.

- Ne kartą lankėtės Karaliaučiaus krašte, Tolminkiuose ir kitose atmintinose vietovėse, dalyvavote ten vykusiose talkose. Kada ir kokiomis aplinkybėmis susidomėjote Mažąja Lietuva bei Kristijonu Donelaičiu?

- Jau minėjau, kad buvau ypatingo kolektyvo – Šiaulių kamerinio choro „Bičiuliai“ narė. Mano kelrodžiais tapo choro prezidentė, nenuilstanti Šiaulių krašto aktyvistė, Kristijono Donelaičio draugijos Šiaulių skyriaus įkūrėja Izolina Natalija Lingienė bei šviesios atminties chorvedžiai doc. Stasys Žala-

lis ir Vaclovas Kedys. Šių iškilų *bičiulių* dėka susiformavo ir mano gilesnė pasaulėžiūra. Chorvedžiai išugdė man stiprią meilę lietuviškai giesmei, o choro prezidentė Izolina padėjo rasti ryšį tarp Didžiosios ir Mažosios Lietuvos, pamilti didžiojo poeto Kristijono Donelaičio išvaikščiotas vietas bei kūrybą. „Bičiuliai“ buvo tarsi „du viename“ – ir choras, ir donelaitininkai. Vežėme lietuvišką giesmę ir dainą Karaliaučiaus krašte gyvenantiems lietuviams, kartu su K. Donelaičio draugijos nariais dalyvavome kasmetėse talkose. Izolinos Lingienės dėka šiauliečių talkos vyksta jau pusketvirto dešimtmečio.

- Ką jums reiškia veikla K. Donelaičio draugijos Šiaulių skyriuje, kodėl ji yra svarbi jums?

- Sunku beįsivaizduoti šiauliečių Donelaičio draugijos pavasarį be prasmingos išvykos į Tolminkiemį. Visi jaučiame savotišką priklausomybę šiam kraštui. Per draugijos gyvavimo dešimtmečius jau ir nemenkas branduolys susiformavo. Tolminkiemis mane „užkabino“ nuo pat pirmos kelionės 2005 metais, nors pirmieji įspūdžiai buvo labiau liūdni, nei džiaugsmingi. Čia kadaise gyveno lietuviai, o jausmas – tarsi atsidūriau niekieno žemėje su beribiais laukinės gamtos plotais, apžėlusiais medžiais ir krūmynais. Vieninteliai ženklai, primenantys Lietuvą – gandrai, ąžuolai ir žydinčios alyvos.

Džiugu, kad per kelis dešimtmečius vaizdas gerokai pasikeitė, Donelaičio žemė gražėja. O ir „pirmo žvilgsnio“ įspūdžio nebeliko, dabar kaskart atvykusi akimis „ryju“ pasiilgtas pažįstamas vietas, Lazdynėliuose ūgtelėjusius ąžuoliukus, stebiu to krašto pasikeitimus. Ir Karaliaučiaus lietuvių, su kuriais matomės kiekvieną gegužę, pasiilgstu.

Taip, Kristijono Donelaičio draugijos veikla mano gyvenime užima labai svarbią vietą ir sunkiai įsivaizduoju draugijos gyvavimą be ypatingo žmogaus Izolinos Lingienės. Jei ne ji, K. Donelaitis būtų taip ir likęs kadaise užverstuose mūsų mokykliniuose vadovėliuose. Draugijos pirmininkė savitais būdais skatino mus vėl prisiminti ir pamilti Donelaitį. Jos užsidegimas, nuolatinis ieškojimas, kaip labiau priartinti Šiaulių bendruomenės žmones prie Mažosios Lietuvos, prie Didžiojo poeto pažinimo padėjo mums gerokai užgelėti tiek kultūrine, tiek dvasine prasme. Savo neapsakomai galinga aura Izolina pritraukė į draugiją daug įdomių žmonių, šviesuolių, profesorių, aktorių, šalia kurių ir kiti atsiskleidėme, pražydome. Su daugeliu donelaitininkų susitinkame tik porą kartų per metus (per Kristijono Donelaičio gimtadienį ir talką Tolminkiemyje), tačiau per dešimtis bendrystės metų tapome didelė draugiška šeima.

Neapsakomai išradingai ir įdomiai kasmet organizuojami Donelaičio skaitymai prie būrų stalo. Didžiulis džiaugsmas sėdėti greta įdomių pašnekovų, profesorių Džiuljetos Maskuliūnienės, Kazimiero Župerkos, Antano Visockio, šviesios atminties profesoriaus Vytenio Rimkaus (jo netekome 2020 m. lapkričio 12 d.), docentės Aldonos Visockienės, aktoriaus Vlodo Baranausko. Temos visada būna netikėtos: „Kristijonas Donelaitis – literatūrinis personažas“, „Kristijonas Donelaitis dailėje“, „Kristijonas Donelaitis mokykloje“, „Kristijonas Donelaitis – didis lietuvių kalbos stilistas“ ir t. t. Labai laukiame tų vakaronių, noriai susirenkame, susidomėję klausomės nesibaigiančių išvalgų apie Donelaičio kūrybą, jo reikšmę lietuvių literatūroje, patys deklamuo-

jame, pateikiame savo surinktą informaciją Donelaičio tematika. Visada mūsų vakaronėse dalyvauja moksleiviai, skaito Donelaitį, dalinasi mintimis apie jo kūrybą. Draugijos veikloje visi jaučiamės vertinami, svarbūs ir lygūs.

Daug jaudinančių momentų vyksta Tolminkiemio talkose. Kažkokia stebuklinga energija užplūsta kiekvieną ten atvykusį

J. Donelienė Gumbinėje, prie paminklo K. Donelaičiui.

Asmeninio archyvo nuotr.

talkininką. Niekada talkos nebūna aptariamoms iš anksto, visi žinome, ko vykstame. Įžengę per šventoriaus vartus iš karto išsiskirstome į sau įprastas darbo vietas, išsipakuojame darbo įrankius, žvakeles, pačių sudaigintus serenčiukų sodinukus ir be žodžių kimbame į darbus. Talkose niekada nebūna privilegijuotų ar pavargusių, visi su vienoda energija ir pakilimu plušame savo Donelaičiui.

Šiaulių K. Donelaičio draugija skaičiuoja 23-uosius savo gyvavimo metus, tad dalis narių jau brandaus amžiaus, bet kas jau tapo draugijos nariais, tai – visam gyvenimui, jie ir į talkas vyksta, kol jėgos leidžia. Šviesios atminties gyd. Jūra Nijolė Viktorija Dau-

lenskienė, įžengusi į Tolminkiemio bažnytėlės prieigas, net kojų sopulį užmiršdavo, lazduotę padėdavo į šalį ir griebdavosi grėbliu. Visi draugijos nariai – vieni kitiems pavyzdys.

Dar vienas mano širdžiai labai jautrus momentas – tai Karaliaučiaus srities rusakalbių lietuviukų koncertai Tolminkiemyje. Iki ašarų jaudina nepaprastai turtingi vaikučių pasirodymai. Pagarba mokytojams, kad puoselėja jaunosios kartos meilę lietuvių kalbai.

Žavėdamasi šiauliečių donelaitiška veikla, prieš gerą dešimtmetį ėmiausi Šiaulių Kristijono Donelaičio draugijos metraščio rašymo. Kiek įmanoma, surankiojau ir suskaitmeninau visą informaciją (nuotraukas, filmuotą medžiagą, straipsnius) apie draugijos veiklą nuo pat gyvavimo pradžios iki šių dienų. Rinkinį pavadinau „Izolina Natalija Lingienė. Tarnavimas Mažajai ir Didžiąjai Lietuvai“ ir padovanojau Šiaulių apskrities Povilo Višinskio ir Joniško Jono Avyžiaus bibliotekoms bei Joniško „Aušros“ gimnazijai, kurioje mokėsi draugijos įkūrėja Izolina Natalija Lingienė. Viliusi, kad donelaitininkų pavyzdys pasitar-naus ateinančioms kartoms.

- Kaip sutikote žinią, kad jums paskirtas K. Donelaičio medalis „Širdings brolau“?

- Ypatingas jausmas. Trečią kartą gyvenime buvau tokia laiminga. Pirmieji du kartai – sūnaus ir dukros gimimas. Galbūt tai skamba neįtikimai, bet tikrai, jaučiausi tarp dangaus ir žemės. Iš pradžių net nepatikėjau, ėmiau tikrinti patikimuose šaltiniuose, ar tai tiesa. Be galo didžiuojuosi šiuo įvertinimu. Nors... kartais pajuokauju, kad nugyvenus daugiau kaip pusę amžiaus, visiškai normalu pradėti sužinoti savo darbų rezultatus.

- Neseniai buvote apdovano-ta ir G. Petkevičaitės-Bitės me-

daliu „Tarnaukite Lietuvai“ už filantropinę veiklą, ypač jaunų žmonių saviraiškos skatinimą ir rėmimą. Ką jums reiškia šie apdovanojimai ir jūsų veiklos įvertinimas?

- Įvertinimai atkeliavo vienas po kito. Dar nebuvau atsigavusi nuo pirmosios naujienos, kaip „užgriuvo“ antroji. Nebespėjau iš naujo išgyventi džiaugsmą, tad abi žinios tapo viena didele laime. Yra ir kita medalio pusė – tokie aukšti apdovanojimai įpareigoja dar daugiau dirbti, o kartais taip norisi pailsėti...

- Po žinios apie apdovanojimus pavišimo sulaukėte itin daug palaikymo žinučių ir pritarimo. Ar tai reiškia, kad turite daug bendraminčių, vertinančių jūsų pastangas ir suprantančių tokios veiklos prasmę?

- Visada stengiuosi nuoširdžiai pasidžiaugti ir kiekvienam padėkoti už dalyvavimą bendrose veiklose, todėl ir pati turbūt sulaukiu tokio paties dėmesio. Organizuodama Gerumo akcijas įsitikinau, kad gerumu nori dalintis visi, svarbu, kad būtų vienas, kuris veda į priekį. Net ir didžiausi skeptikai, matydami gerus rezultatus, anksčiau ar vėliau pakeičia nuomonę. Per tryliką Gerumo akcijų metų įsisiūbavo tokia gerumo jūra, kad man jau darosi per sunku ja plaukti.

Manau, jei kiekvienas turėtų me po pozityviai nusiteikusį, išmintingą pakeleivį, savo dvasinį mokytoją, piktų, nejautrių ar nelaimingų žmonių nebūtų. Man pasisekė turėti daug gerų mokytojų. Išmokau ne smerkti už klaidas, o padėti, ne pavydėti, o džiaugtis, ne klausyti kritikos, o siekti tikslo, ne dejuoti sunkiu gyvenimu, o atrasti džiaugsmą paprastuose dalykuose. Tik vidinė ramybė ir taika su aplinkiniais padeda atrasti laimę.

Liudviko Rėzos premija – archeologei Rimutei Rimantienei

2021 m. sausio 9 dieną minint Martyno Liudviko Gedimino Rėzos 245-ąsias gimimo metines virtualiai įteikta XII-oji Martyno Liudviko Rėzos vardo kultūros ir meno premija archeologei, habil. dr. Rimutei Rimantienei. Premija mokslininkei skirta už Kuršių nerijai ir Prūsų (Mažosios) Lietuvos kultūros tradicijai reikšmingą, aktyvią ir kūrybišką mokslinę tiriamąją ir kultūros puoselėjimo veiklą.

Mokslininkės kandidatūrą premijai gauti pateikė Lietuvos nacionalinis muziejus, rekomendavo Vilniaus dailės akademija. Šiai kandidatūrai pritarė Liudviko Rėzos kultūros centro kuratoriumas. Kaip pabrėžė Lietuvos nacionalinis muziejus, archeologė, habil. dr. Rimute Rimantiene iki šiol laikoma svarbiausia akmens amžiaus tyrinėtoja Lietuvoje. R. Rimantiene yra Lietuvos akmens amžiaus tyrinėjimų mokyklos kūrėja, dvylikos monografijų autorė.

Didelėmis šios mokslininkės pastangomis Lietuva yra vienintelė Rytų Europoje, iki šių dienų išsaugojusi nepakitusius akmens amžiaus radinius. Nemaža jų bei vėliau rastų radinių dalis sudaro Lietuvos nacionalinio muziejaus Lietuvos proistorės akmens amžiaus ekspozicijos pagrindą.

Vieni svarbiausių mokslininkės

tyrinėtų ir etaloniniais tapusių paminklų yra visos Europos mastu reikšminga Nidos senovės gyvenvietė ir Šventosios akmens amžiaus gyvenviečių kompleksas. Nerinagai yra reikšminga ir tai, kad habil. dr. Rimute Rimantiene lietuvių ir vokiečių kalbomis išleido knygą „Kuršių nerija archeologo žvilgsniu“, kurioje populiariai ir glaustai pateikiami visi reikšmingi iki 1999 metų archeologų surinkti duomenys apie Kuršių neriją ir išryškinama svarbiausia informacija apie archeologinius paminklus. R. Rimantiene kartu su Vilniaus dailės akademijos studentais keramikais Nidos prieplaukoje ėmėsi atkurti senosios Nidos keramikos gamybos tradicijas.

Pažymint mokslininkės darbų svarbą Kuršių nerijai, jai buvo įteikta ir premiją lydinti skulptoriaus Vytauto Baransko sukurta žalvarinė plaketė su Martyno Liudviko Rėzos portretu bei jo pasaulėžiūrą formavusiais, ryškiausiais Kuršių nerijos simboliais.

Žymiai Lietuvos archeologei pernai spalio 25-ąją sukako 100 metų. Kasmetė M. L. Rėzos premija skiriama už Kuršių nerijos ir Mažosios Lietuvos (Prūsų Lietuvos) kultūros tradicijos populiarinimą, M. L. Rėzos vardo garsinimą. Jos dydis – 2000 eurų.

DŽ informacija

Prisimintas rašytojas Vydūnas ir jo populiarintojas Vaclovas Bagdonavičius

Kovo 22-ąją sukako 153 metai nuo filosofo, rašytojo Vydūno gimimo. Tą pačią dieną buvo minimos ir pirmosios Vydūno populiarintojo, ilgamečio Vydūno draugijos pirmininko Vaclovo Bagdonavičiaus mirties metinės.

Abi šios datos paminėtos renginiais. Kovo 18-ąją Klaipėdos universitetas surengė tradicinę, jau 21-ąją nacionalinę mokslinę konferenciją „Į sveiką gyvenimą ir skaidrią būti Vydūno keliu“, kuri vyko virtualiai. Joje dalyvavo gausus būrys Vydūno talento gerbėjų, mokslininkų, menininkų, sveikos gyvensenos entuziastų.

Konferencijaprasidėjo Klaipėdos universiteto choro „Pajūrio aidas“ atliktu Lietuvos himnu ir Vydūno „Lietuvių giesmė“. Konferencijos dalyvius sveikino ir sėkmingo darbo linkėjo Klaipėdos meras Vytautas Grubliauskas, Vydūno draugijos pirmininkė Aušra Martišiūtė-Linartienė ir kiti svečiai. Renginio pradžioje buvo parodytas vaizdo įrašas, kuriame V. Bagdonavičius kalba apie Vydūną ir jo reikšmę šiandieniniame gyvenime.

Konferencijoje buvo perskaityta daug įdomių pranešimų, darbas vyko keliuose sekcijose. Apie Vydūno ir Marijos Gimbutienės pasaulėvaizdžio kontūrus kalbėjo prof. A. Martišiūtė-Linartienė, Klaipėdos universiteto profesorė Dalia Marija Stančienė skaitė pranešimą „Vydūnas: tautos ir kūno „gyvata“, šio universiteto profesorius Algimantas Kirkučio pranešimo tema buvo „Šiuolaikinės Europos Sąjungos raidos „Žaliojo kurso“ kryptimi ir vydūniškojo scholastiškojo humanizmo teorijos paralelės“. Pertraukėlėse tarp pranešimų skambėjo Klaipėdos Vydūno gimnazijos vaikų choro atliekami kūriniai.

Po pertraukos darbas tęsėsi keliuose sekcijose. Vienoje iš jų skaityti pranešimai „Valdžia ir gerovės valstybė Vydūno raštuose“, „Vydūno dramų daukantizmai“, „Pagoniškos tapatybės svarba vydūniškame buvime“ ir kiti, kitose sekcijoje kalbėta apie iššūkius sveikatos sistemai ir socialinės gerovės galimybes pandemijos metu slaugos, taip pat sveikatos, sporto ir turizmo, re-

abilitacijos, medicinos technologijų bei kitose srityse. Konferencijos pabaigoje buvo surengta mokslinė diskusija, joje pristatyti darbo sekcijose rezultatai.

Kovo 22-ąją virtualiai buvo surengtas Vydūno ir V. Bagdonavičiaus paminėjimas. Jo pradžioje dalyvius sveikino Vydūno draugijos pirmininkė prof. A. Martišiūtė-Linartienė, pakvietusi prisiminti šias dvi šviesias asmenybes. Nuskambėjus Vydūno giesmei „Mes Lietuvos vaikai“ ir „Maldos“ eilutėms „Spindulys esi tu begalinės šviesos“ Kintų Vydūno kultūros centro direktorė Rita Tarvydienė pasidalino prisiminimais apie šio centro įkūrimą, parodė daug istorinių nuotraukų, papasakojo, kiek daug dėmesio, laiko ir energijos šio centro įkūrimui ir jo veiklų vystymui skyrė šviesios atminties V. Bagdonavičius.

„Pagrindinė mūsų centro misija – skleisti Vydūno idėjas, o mūsų partneris nuo pat įsikūrimo buvo Vydūno draugija ir jos siela Vacys Bagdonavičius, kurio globą nuo pat įsikūrimo 1994 metais nuolat jautėme. Sutapimas, kad centras buvo atidarytas 1994 metų kovo 19-ąją, o šiemet kovo 19-ąją po kelių mėnesių karantino mes vėl atvėrėme duris lankytojams“, - džiaugėsi direktorė.

V. Bagdonavičiaus biografiją minėjime priminė Jurgita Gedminienė, papasakojusi ir apie jo gimtąsias vietas, vaikystės metus, darbus, jo veiklos įvertinimus ir apdovanojimus. Renginio dalyvius iš Vokietijos pasveikino Vydūno giminaitė Brita Storost, rengianti naują knygą apie Vydūną, o Kovo 11-osios akto signataras Mečys Laurinkus pasidalino savo

V. Bagdonavičiaus dovana muziejui – nauja knyga.

prisiminimais apie bendrą darbą su V. Bagdonavičium, pabrėžęs, kad jis visada stebino savo darbštumu, kruopštumu ir kuklumu.

Sigitas Šamborskis, viešosios įstaigos Karaliaučiaus lietuvių bendruomenės pirmininkas prisiminė Vydūno lietuvių kultūros draugijos įsteigimą Tilžėje 1989 metais, taip pat tų metų gegužės 26-ąją surengtą įspūdingą Karaliaučiaus krašto lietuvių šventę, kurioje dalyvavo daugybė žmonių. Jis apgailestavo, kad ta veikla nutrūko, vietos valdžiai nepanorus tokios draugijos.

Renginyje buvo ir daugiau prisiminimų, palinkėjimų ir pasidalinimų ateities planais. Jei pandemijos sąlygos leis, šią vasarą planuojama surengti tradicinę stovyklą Kintuose. Vydūno draugijos pirmininkė pakvietė visus užrašyti prisiminimus apie draugijos veiklą, apie jos įkūrėją V. Bagdonavičių, o renginio pabaigoje buvo pasidalinta džiugia žinia, kad Pagėgių savivaldybės taryba pritarė Vydūno bibliotekos iniciatyvai vieną iš gatvių Pagėgiuose pavadinti V. Bagdonavičiaus vardu.

DŽ informacija

Vydūnas ir Klaipėdos kraštas

Kraštiečio ir tautiečio Vytauto Alberto Gočento meno darbų paroda JAV, Lemonte

Pasaulio lietuvių centre, kuris įsikūręs Jungtinių Amerikos Valstijų Čikagos priemiestyje Lemonte Lietuvių Dailės Muziejaus (LDM) „Sielos“ galerijoje 2021 metų sausio 30 dieną įvyko gana netikėtas renginys - Vytauto Gočento tapybos, akvarelių, piešinių paroda „Vydūnas ir Klaipėdos kraštas“. Ji buvo skirta paminėti Klaipėdos prisijungimo prie Lietuvos krašto 98-ąsias metines.

Trumpai paaiškinsiu, kodėl šis renginys buvo netikėtas. Visų pirma,

netikėta yra tai, kad šie meno darbai visuotinės pandemijos metu atkeliavo iš Lietuvos – juos atvežė geras mūsų bendras bičiulis, Lietuvos Šaulių Sąjungos Išeivijoje atstovas Ernestas Lukoševičius, kuris 2020 metais keletą mėnesių svečiavosi Lietuvoje. Grįždamas į JAV pernai lapkričio mėnesį jis turėjo papildomą bagažą, kuriame saugiai įpakuoti keliavo Vytauto darbai.

Jam atvažiavus ilgai sukome galvas, kada iš tikrųjų galėsime šią parodą eksponuoti, nes pandemija

LIETUVIŲ DAILĖS MUZIEJUS, MAŽOSIOS LIETUVOS FONDAS IR DRAUGIA, LIETUVOS ŠAULIŲ SAJUNGA IŠEIVUOJE

2021m. Sausio 30d. - Kovo 1d.

Vytautas A. Gočentas

Paroda, skirta Klaipėdos krašto prijungimo prie Lietuvos 98-osioms metinėms paminėti

VYDŪNAS IR KLAIPĖDOS KRAŠTAS

tapyba, grafika, piešiniai

Atidarymas 2021 Sausio 30 d. 6 v.v.

Lietuvių Dailės muziejuje/ galerijoje *Siela*
14911 127th St. Lemont, IL 60439

Parodą pristato:
LDM direktorė Asta Zimkus,
MLFD pirmininkas kunigas dr. Valdas Aušra,
LŠSI atstovas Ernestas Lukoševičius.

© Lietuvių Dailės Muziejus, Lemontas, 2021. Maketavė Izida Valatka. Panaudoti: Vytauto A. Gočento tapybos darbai.

GALERIJA *Siela*

sujaukė visą įprastinį tiek asmeninio, tiek ir visuomeninio gyvenimo ritmą, įvairūs renginiai ribojami, ribojamas ir juose dalyvaujančiųjų skaičius. Su LMD „Sielos“ galerijos direktore Asta Zimkiene ir jau minėtu Ernestu bei raginami darbų autoriaus nusprendėme atsižvelgiant į visas aplinkybes parodos atidarymo datą nukelti į sausio mėnesio pabaigą.

Visi intensyviai ruošėmės parodos atidarymui. Nors buvome tikri, kad dėl pandemijos nesulauksime daug lankytojų, bet visi organizatoriai norėjo, kad pasiruošimas renginiui atitiktų jo prasmingumą. Lietuvos Šaulių Sąjunga Išeivijoje ruošė vėliavininkus, kurie turėjo nešti vėliavas. LDM „Sielos“ galerija ir Asta Zimkienė kabino ekspoziciją, o Mažosios Lietuvos Fondas ir Draugija (MLFD) ruošė kuklias vaišes bei rūpinosi programos vykdymu.

Reklamuodami renginį sulaukėme gana nemažai susidomėjimo ir patvirtinimo, kad į jį ateis žiūrovų. Mūsų tradicinės „Šiupinio puotos“ rengėjai, tarp jų yra ir MLFD net planavo atėję registruoti norinčius užsisakyti šiupinį (šiomet netradiciškai mes jį gaminome tik išsinešimui ar pristatymui į namus). Išaušus parodos atidarymo dienos viskas gana drastiškai pasikeitė – visą kraštą užgulė sniego pūga ir atrodė, kad renginys neįvyks. Tačiau...

LMD „Sielos“ galerijoje Vytauto Alberto Gocento paroda įvyko, kaip ir buvo numanę rengėjai. Šauliai iškilmingai įnešė valstybines vėliavas, tarp jų ir Mažosios Lietuvos žalia-balta-raudoną trispalvę. Susirinkę dalyviai, kurių buvo daugiau kaip dvi dešimtys, sugiedojo Mažosios Lietuvos himną pagal

Parodą pristato kun. V. Aušra.

Rengėjų nuotrauka.

Jurgio Zauerveino žodžius „Lietuviais esame mes gimę“. A. Zimkienė oficialiai atidarė parodą ir pakvietė MLFD vadovą kun. Dr. Valdą Aušrą toliau vesti renginį. Man teko pristatyti parodos autorių Vytautą Gocentą ne tiek atkartojant jo biografijos faktus – juos buvo galima perskaityti parodos informacijoje, kiek prisimenant Vytautą kaip vieną iš Lietuvininkų bendrijos „Mažoji Lietuva“ kūrėjų, Mažosios Lietuvos Fondo pagalbininkų Lietuvoje, Vilniaus liuteronų bažnyčios aktyvių parapijiečių, knygų ir bičiulį.

Apgailestavome, kad atidaryme dėl pūgos negalėjo dalyvauti E. Lukoševičius, tačiau Lietuvių Šaulių Sąjungos Išeivijoje vardu sveikinimo žodį tarė Roma Bikulčienė, kuri dalyviams priminė Šaulių Sąjungos narių svarbą 1923 metais jungiantis Klaipėdos kraštui prie Lietuvos ir taip išpildant daugelio to krašto autochtonų šimtmečiais puoselėtą svajonę – du istoriškai lietuviškus kraštus matyti vienoje valstybėje.

Paroda „Vydūnas ir Klaipėdos kraštas“ veikė ne tik iki kovo 1 dienos, kaip buvo planuota, bet ir ilgiau. Ją aplankė nemažas būrys

meno mylėtojų. Kai pagalvoji apie visas aplinkybes, tai darosi akivaizdu, kad jos galėjo ir nebūti. Tačiau mažo būrelio entuziastų dėka ji įvyko ir daugiau kaip mėnesį džiugino Čikagos ir apylinkių lietuvių akis ir širdis, primindama apie tolimą Tėvynę, bei jos istoriškai specifinį vakarų regioną vadinamą Klaipėdos kraštu – Mažąją Lietuvą.

Parodoje buvo galima susipažinti su 1985 – 2020 metais sukurtais Klaipėdos krašto tapybos ir grafikos darbais bei piešiniais. Dalis ekslibrisų skirta ir didžiajam krašto bei Lietuvos

mąstytojui Vydūnui. Šie darbai sukurti Juodkrantėje, Klaipėdoje, Šilutėje, Rusnėje, Kintuose ir kitose krašto vietovėse. Žinia, Salos etninės kultūros ir turizmo informacijos centras Rusnėje bei Vydūno kultūros centras nuolatos rengia tapybos, grafikos plenerus – parodos autorius juose sėkmingai dalyvauja nuo 2012 metų vasaros.

Paroda vasario 16-ąją Lietuvos valstybės atkūrimo šventės proga buvo papuošta Lietuvos tautinėmis geltonomis-žaliomis-raudonomis vėliavomis, o kovo 11-ąją Lietuvos nepriklausomybės šventės proga kaimynystėje atidaryta ir šilko tapybos paroda.

Taigi, LDM „Sielos“ galerijos parodos primena garbingas Lietuvos ir Mažosios Lietuvos datas, o lankytojai gali pasidžiaugti meno kūriniais, pagerbti savo tautiečius kūrėjus. Be to, ši paroda buvo pristatyta ir gražiai sutikta Čikagos lietuvių laikraščių „Draugas“ ir „Aidas“ puslapiuose.

Kun. dr. Valdas Aušra
MLFD pirmininkas, Ziono
Lietuvių liuteronų parapijos
klebonas

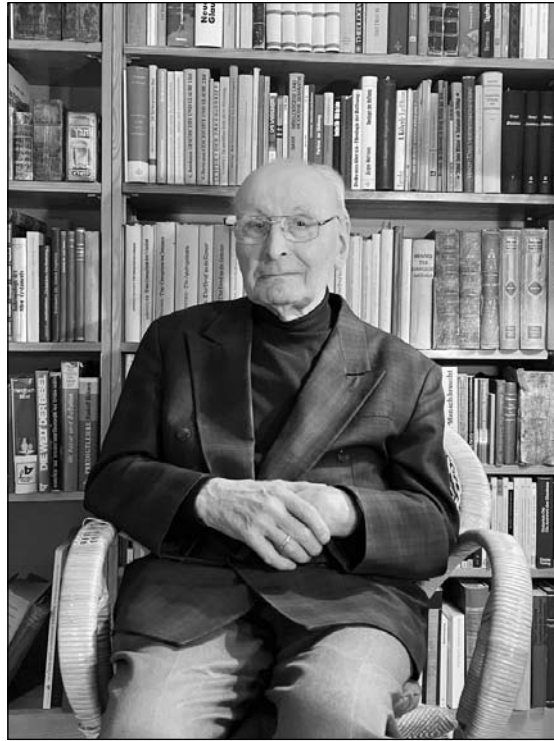
„Metų“ vertėjas į vokiečių kalbą J.G.Schneideris turi daug sentimentų Lietuvai ir K.Donelaičiui

Šių metų sausio pabaigoje Vokietijoje pakartotinai išleistas Kristijono Donelaičio „Metų“ vertimas į vokiečių kalbą. Pirmą kartą šis vertimas, kurio autorius – vokiečių kunigas Johannes Gottfriedas Schneideris pasirodė 2017 metais.

J.G.Schneideris - Vokietijos evangelikų liuteronų bažnyčios kunigas emeritas, gimęs 1931 metų gruodžio 2 dieną Silezijoje, Troitschendorfe. 1941-1945 metais jis mokėsi Giorlico humanistinėje gimnazijoje Augustum, 1951-aisiais baigė humanistinę Landshuto (Bavarijoje) gimnaziją. Jis studijavo teologiją, filosofiją ir Rytų Europos istoriją Heidelbergo ir Berlyno universitetuose, 1957-aisiais išlaikė bažnytinio mokytojo egzaminus ir pradėjo dirbti mokytoju II Berlyno gimnazijoje.

1963 m. jis išlaikė evangelikų liuteronų kunigo egzaminus ir pradėjo dirbti kunigu Berlin-Reinickendorf parapijoje, kur dirbo iki 1973 m., 1974-1994 m. dirbo kunigu Berlyno Zehlendorfo parapijoje, o 1994-2000 m. buvo vizituojančiu docentu Klaipėdos universitete evangelikų teologijos katedroje. Nuo 2000 m. yra emeritas, gyvena Storkow/Mark mieste Vokietijoje.

Nuo pat Lietuvos Respublikos Nepriklausomybės atkūrimo kunigas aktyviai dirbo Lietuvos valstybės naudai. Po 1991 m. sausio 13 d. įvykių iki 1994 m. J.G.Schneideris organizavo labdarinę veiklą: medikamentų ir slaugos reikmenų tiekimą iš Vokietijos į Lietuvą, dalį jų pats atvežė į Vilnių. Šia pagalba pasinaudojo daug Vilniaus evangelikų liuteronų bažnyčios parapijiečių ir kiti Lietuvos piliečiai.

J.G.Schneideris dažnai prisimena Lietuvoje praleistus metus.

J.G.Schneideris savo veikla aktyviai prisidėjo prie Lietuvos ir Vokietijos kultūrinių ryšių plėtojimo. 2017 m. Leipzigo knygų mugėje Lietuvos garbės svečio kolekcijoje buvo pristatytos dvi jo iš lietuvių į vokiečių kalbą išverstos knygos: K. Donelaičio knyga „Metai“ ir Ingės Lukšaitės knyga „Reformacija Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ir Mažojoje Lietuvoje“. Abi knygas jis išvertė be atlyginimo.

J.G.Schneideris yra aktyvus Berlyno baltistų ratelio narys. 1992 ir 1993 metais jis į savo namus keliems mėnesiams buvo priėmęs gyventi dr. I.Lukšaitę, kad ji galėtų dirbti buvusio Karaliaučiaus archyvo fonduose, taip pat rėmė Berlyne vargonininko specialybės besimokančią Astą Kiaukaitę - Saldukienę.

J.G.Schneideris pasisiūlė neatlygintinai, savanoriškai tarnybai rengiant būsimus dvasininkus Lie-

tuvoje. Nuo 1993 m. iki 2000 m. jis dirbo Klaipėdos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Teologijos katedroje, kur dėstė klasikinę Naujojo Testamento graikų kalbą, hebrajų kalbą bei kitas Naujojo Testamento disciplinas. Prieš atvykdamas į Lietuvą, J.G.Schneideris išmoko lietuvių kalbą ir pradėjęs darbą Klaipėdos universitete, teologijos disciplinas dėstė studentų gimtąją (lietuvių) kalba. Šis darbas buvo ypač svarbus, nes Lietuvoje tuo metu nebuvo evangelikų teologų, kurie ne tik būtų galėję dėstyti Naujojo Testamento disciplinas, nebuvo ir Naujojo Testamento graikų kalbos specialistų evangelikų teologų.

Kunigas daug dėmesio skyrė Klaipėdos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Evangeliškosios teologijos centro bibliotekos komplektavimui. Jo dėka biblioteką papildė baziniai teologijos studijoms reikalingi leidiniai, ne vienas tūkstantis egzempliorių knygų, kurias J.G.Schneideris labdaros keliu parūpindavo iš Vokietijos akademinių bibliotekų. Taip pat jis paaukojo universiteto reikmėms ir dalį savo asmeninės bibliotekos. Siekdamas, kad bibliotekos fondai būtų maksimaliai panaudojami, J.G.Schneideris neatlygintinai rengė papildomus vokiečių kalbos kursus, kuriuos galėjo lankyti ne tik Klaipėdos universiteto teologijos, bet ir kitų specialybių studentai bei dėstytojai.

J.G.Schneideris Lietuvoje vykdė ne tik mokslinę, pedagoginę veiklą, bet ir savanoriškai bei neatlygintinai dirbo studentų kapelionu, organizavo jiems reguliarias

pamaldas, dirbo sielovadinį darbą. Vokietijos evangelikų Bažnyčios jam skirtas lėšas kelionėms kunigas paskyrė studentų iš nepasiturinčių šeimų paramai (pirko jiems maistą, neretai finansavo jiems būtinų rūbų ar avalynės pirkimą, o kelionių kaštus apmokėdavo iš savo asmeninių lėšų).

Dirbdamas Klaipėdos universitete, J.G.Schneideris vyko į Vilnių ir talkino Vilniaus liuteronų bendruomenei, padėjo susiformuoti įvairioms Vilniaus evangelikų liuteronų parapijos veikloms (tarp jų paminėtina sekmadieninės parapijos mokyklos vaikams įsteigimas).

Už Lietuvos ir Vokietijos kultūrinių ryšių plėtojimą, už labdaros organizavimą po 1991 m. sausio 13 d. įvykių, už dalykinę paramą, vystant Klaipėdos universiteto Teologijos katedrą ir evangeliškosios teologijos specialybę 2017 metais kunigas apdovanotas Ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Karininko kryžiumi.

Vertėjas džiaugėsi, kad „Metai“ pasklido tarp vokiškai skaitančių žmonių, prisireikė papildomo jų tiražo ir maloniai sutiko atsakyti į „Donelaičio žemės“ redaktoriaus klausimus.

- Daug metų Jūs dirbote sielovados darbu Vokietijoje. Kaip Jūsų gyvenime atsirado Lietuva, kai po 1991 metų sausio 13-osios įvykių ėmėtės labdaringos veiklos ir siuntėte bei vežėte čia medikamentus bei slaugos reikmenis?

- Aš turėjau savo kunigo darbus atlikti parapijoje Vakarų Berlyne. Atsitiko taip, kad dar sovietiniais metais lietuvių delegacija, kurioje buvo ir bažnyčios atstovas Jonas Kalvanas aplankė mus Vakaruose, Berlyne. Jis nemokėjo vokiškai ir buvo ieškomas kunigas, kuris sugebėtų kalbėti rusiškai. Aš padėjau Joną į keletą parapijų ir

Šiomet pasirodė jau antrasis J.G.Schneiderio išverstas „Metų“ leidimas vokiečių kalba.

tarnavau jam vertėju. Man pavyko pakviesti jį pas mane į namus, nors tai tada delegacijos nariams buvo draudžiama. Jis pakvietė mane su žmona atvažiuoti Lietuvon, mes pradėjome susirašinėti jam sugrįžus Tauragėn.

Taip pat man pasisekė, nors ir nelengvai, susiskambinti telefonu su Taurage. Jono tėvelis, vyskupas Jonas Kalvanas vyresnysis buvo prie aparato. Jis kalbėjo labai gerai vokiškai ir džiaugėsi galėdamas susikalbėti su manimi. Kitais metais jis mane aplankė Berlyne, apsigyveno pas mus kelias dienas. Mums stovint mano darbo kambaryje, jis staiga man pasakė: „Jei kada nors bus galima, atvažiuok pas mus ir padėk mums Lietuvoje!“ Atsisveikindamas jis pakvietė mus juos apsilankyti Tauragėje. Po daugelio sunkumų mums buvo leista atvažiuoti į Vilnių, kur turėjome gyventi viešbutyje „Lietuva“ ir ten susitikome su mūsų draugais iš Tauragės.

Man, rusiškai kalbančiam tada pasisekė gauti autobuso bilietą į Tauragę, nors užsieniečiai galėjo

išvažiuoti tik iki 30 kilometrų nuo Vilniaus. Mes buvome Tauragėje, susitikome su spontaniškai susirinkusiais parapijiečiais, buvome gausiai pavaišinti ir mano žmona pasakė, kad kitąkart atvažiuodami į Lietuvą kalbėsime lietuviškai.

Grįžęs Berlyne aš nusipirkau lietuvių kalbos vadovėlį ir ėmiau mokytis šios kalbos, suradau moterį lietuve, kuri kas savaitę po valandą su manimi kalbėdavo lietuviškai. Keli lietuviai iš liuteronų bažnyčios svečiavosi pas mus Berlyne, tarp jų ir Viktoras Kiauka iš Vilniaus, kuris buvo labai geras organizatorius. Jis mane pakvietė į Vilnių padėti parapijos surinkimui.

Aš pasiemiau atostogas ir aštuonias savaites gyvenau Vilniuje, tarnaudamas vyskupo talkininku pamaldose, skaitydamas lietuviškus pamokslus. Parapijiečiai buvo labai malonūs mano atžvilgiu. Visa tai buvo dar iki Lietuvos nepriklausomybės, manau, 1990-aisiais metais.

Po žinių apie 1991-ųjų metų sausio 13-osios įvykius man buvo savaiame suprantama savo jėgomis padėti žmonėms Vilniuje. Aš susipažinau su Leonu Stepanausku, kartu mes galvojome apie „medikamentų tiltą“ į Lietuvą. Paremtas savo Berlyno parapijos aš galėjau dar tą patį sausio mėnesį skristi lėktuvu į Vilnių su pilnais medikamentų lagaminais. Tai buvo tik kukli pagalba, geros valios ir susijaudinimo ženklas. Gaila, kad nepavyko padaryti dar daugiau.

- Jūs daug dėmesio skyrėte Klaipėdos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Evangeliškosios teologijos centro bibliotekos komplektavimui. Kodėl jums tai atrodė svarbu, iš kur gaudavote knygų?

- Profesorius Helmutas Arnašius, kuris gyveno Vilniuje, Ingė Lukšaitė ir kiti pakvietė mane į

Klaipėdą, kai ten universitete buvo įsteigta teologijos katedra. Vokietijoje jau atsistatydinęs iš pareigų aš galėjau Lietuvoje prisiimti teologijos docento pareigas, dėščiau graikų kalbą, Naujojo Testamento teologiją, vėliau ir hebrajų kalbą bei retoriką. Savaiame suprantama, kad aš turėjau ir labai stengiausi dėstyti lietuviškai.

Bibliotekos komplektavimas buvo ne mano nuopelnas, bet profesorių H.Arnašiaus ir Aringo. Vis dėlto aš skyriau dėmesį bibliotekai, kadangi, mano nuomone, bibliotekos naudojimas yra labai svarbus studentų darbams. Atsirado daug sunkumų dėl to, kad beveik visa literatūra buvo vokiška, tik nedaug knygų – anglų kalba. Mano srities seminarams aš įrenčiau vadinamąją „darbinę biblioteką“, pasakęs studentams, kaip ja naudotis ir kokius knygų puslapis reikia perskaityti, taip pat pasiūlęs jiems pagalbą verčiant tekstus. Beveik visos knygos atkeliavo iš Vokietijos, kelios - iš Amerikos.

- Papasakokite apie pagalbą Vilniaus liuteronų bendruomenei, sekmadieninės mokyklos vaikams įkūrimą.

- Vilniaus liuteronų parapijoje Kristina Ivanauskienė rūpinosi sekmadienine mokykla vaikams, o aš tik dirbau sielovados ir pamokslininko darbą. Man buvo svarbu šį darbą atlikti greta dėstyto Klaipėdoje, todėl aš turėjau sekmadieniais važinėti iš Klaipėdos į Vilnių.

- K.Donelaičio „Metus“ dar XIX amžiuje į vokiečių kalbą išvertė Liudvikas Rėza bei Liudvikas Pasargė, XX amžiuje išėjo Hermanno Buddensiego puikiai vertinamas vertimas. Kodėl ėmėtės dar kartą versti šį kūrinį į vokiečių kalbą ir naujas Jūsų vertimas pasirodė 2017 metais?

- Norėdamas išversti K.Donelaičio „Metus“ aš žino-

jau, kad yra ankstesni Rėzos, Schleicherio, Nesselmanno, Pasargės ir Buddensiego vertimai, bet aš tų vertimu neskaiciau. Man dirbant Vilniaus liuteronų parapijoje vyskupas Jonas Kalvanas vyresnysis padovanojo Kazio Ulvydo K.Donelaičio „Metų“ leidimą sakydamas: „Jeigu nori suprasti mūsų krašto žmones, skaityk šią knygelę!“ Aš tada dėl savo užimtumo neturėjau laiko tai greitai padaryti, man dar kaip užsieniečiui tai atrodė per sunku.

Aš pradėjau rimtai užsiimti Kristijonu Donelaičiu vėl sugrįžęs namo, norėdamas mano mėlajai žmonai garsiai paskaityti Donelaičio veikalą, tai reikėjo jį išversti. Humbolto universitete veikė „Baltistų ratas“ (šiandien tai Baltistų mokslinė draugija), kurio konferencijose aš taip pat dalyvavau, papasakodamas apie savo darbą Lietuvoje. Tada daug buvo kalbama apie Donelaitį artėjant jo 300 metų gimimo sukakčiai. Šia proga aš skaičiau savo jau pradėto „Metų“ vertimo skyrius ir buvau padrasintas visą veikalą poetiškai išversti. Norėjau tai atlikti kuo greičiau, bet mano žmona sunkiai susirgo. Aš neturėjau galimybės ir laiko tada tęsti vertimo darbą, bet po jos mirties 2016 metais galėjau pabaigti vertimą. Todėl tik 2017

metais mano vertimas buvo išleistas ir gerai priimtas Vokietijoje.

- Esate teigęs, kad norint išversti „Metus“ į vokiečių kalbą reikėjo mokėti ne tik lietuvių, vokiečių kalbas, bet ir specifinę paties K.Donelaičio kalbą. Kas verčiant Jums buvo sunkiausia bei kas įdomiausia?

- Verčiant man padėjo slavų kalbų žinojimas. Tolminkiemio krašto gyventojais tuomečiais Rytų Prūsijos laikais be vokiečių ir lietuvių dar buvo daug pabėgėlių iš Prancūzijos, Šveicarijos, Austrijos (zalcburgiečiai) ir Lenkijos. Tai paaiškina germanizmus ir slavizmus K.Donelaičio lietuvių kalboje. Žmones draugiškai gyvenimo viename krašte. Žinant tai, yra lengviau suprasti tų Donelaičio žmonių aprašymą.

Verčiant man buvo sunkiausia surasti poetinį toną, todėl aš vėl ir vėl skaičiau lietuviškai garsiai ir lyginau tekstą su savo vokišku tekstu. Aš versdamas tarsiu norėjau susikalbėti su Donelaičiu. Įdomu buvo viskas.

- Esu skaitęs Jūsų mintį, kad visus atsakymus į klausimus apie Donelaitį galima rasti pačiuose „Metuose“, o jų autorius, Jūsų nuomone, neturėjo ambicijų išgarsėti kaip poetas. Kodėl taip manote?

Krikštas Kaune.

Asmeninio archyvo nuotr.

- „Metų“ autorius buvo kuni-
gas kaimo parapijoje, atsakingas
taip pat už kaimo mokyklą. Aš ga-
liu įsivaizduoti, kad K.Donelaitis
savo eilėraščių eiles iš sakyklos
skaitė ne tik norėdamas pataisyti
parapijiečių moralę, bet taip pat
iš meilės lietuviškiems vaikeliams
mokykloje. Tai reiškia, kad jis tu-
rėjo kaip autorius ir pedagoginius
motyvus. Kas gi norėjo tada kaip
poetas išgarsėti? Tai yra jau vėles-
nių laikų reiškinys.

Mes nieko nežinome, kaip jis
stengėsi išplatinti savo tekstus. Po
jo mirties jo žmona tekstus atidavė
vienam draugui. Jis pats rašyda-
mas dirbo savo sielovados darbą
ir, mano nuomone, nežinojo, ko-
kia neįkainojama vertybė liejasi iš
jo plunksnos.

**- Už Jūsų nuopelnus Lietuvos
valstybei 2017 metais buvote ap-
dovanotas ordino „Už nuopelnus
Lietuvai“ Karininko kryžiumi.
Ką Jums reiškia šis apdovanoji-
mas?**

- Apdovanojimas šiuo ordi-
nu man buvo ir yra labai didelė
bei netikėta garbė, nes manau,
kad labai daug aš, deja, Lietu-
vos naudai nesu padaręs, o mano
nuopelnas – tai tik mažas ir ku-
klus indėlis.

**- Šiomet Jums sukaks 90
metų. Ar dažnai prisimenate
Lietuvą, darbą čia, ar ir toliau
domitės Lietuva, palaikote ry-
šius su čia gyvenančiais žmonė-
mis? Ko jiems norėtumėte pa-
linkėti?**

- Mano amžius jau neleidžia
palaikyti daug ryšių. Buvo tikras
malonumas prisidėti prie „Refor-
macijos istorijos“ vertimo darbo ir
bendradarbiauti su Inge Lukšaitė.
Aš dažnai prisimenu Lietuvą labai
gerai ir linkiu jai ir jos žmonėms
geros ateities ir mums visiems
Dievo palaimos.

Algis Vaškevičius

Napoleonas Kitkauskas: “Pastatai turi savo istorijas, o mums svarbu išsaugoti tiesą”

Valentinas Juraitis,
Žurnalistas, fotografas

Gerai pamenu, kai šventėme, pa-
žymėjome Napoleono Kitkausko 80-
metį, buvo gražus renginys Vilniaus
rotušėje, buvo daug gražių žodžių ir
įvertinimų jubiliatui. Džiaugėmės,
kad turime šalia tokį žmogų, nuosek-
kliai ir kantriai dirbantį Lietuvos ir
Mažosios Lietuvos, mūsų kultūros
labui. Metų tarpsnis ir tos dienos
prabėgo kaip viena akimirka, ir šie-
met vėl pažymime jubiliejų. Tik dar
solidesnį – 90-metį, nors koronavi-
rusas mums apriboja bendravimą.

Pagalvojau, kodėl mes gerbiame,
vertiname ir branginame šį žmogų?
Pirmiausia gal būt dėl jo išminties,
santūrumo, nekonfliktiškumo ir su-
gebėjimo nuosekliai, kantriai siekti
tikslų. Ir čia turbūt ne paskutinėje
vietoje yra jubilato charakteris, lie-
tuvio, patyrusio įvairias spaudas,
bruožus gludinęs šimtamečiais, ir iš-
mokusio išgyventi, genetinę tėvų
ir senelių, puoselėjusių pavyzdinę
vidutinio ūkininko sodybą, šeimos
vertybines nuostatas linija. Visa tai,

kas yra gera, su kaupu turi Napoleo-
nas Kitkauskas.

Kiekviena Napalio (taip jį vadi-
na vyresnieji kolegos) biografijos
eilutė išraiškingai byloja apie save.

Nevardinsiu jų visų, bet svarbu
yra gauti pagrindai jaunystėje. O
siekį mokslui ir žinioms Napoleo-
nas gavo, kaip pats pažymi, Ute-
nos „Saulės“ gimnazijoje. Toliau
kelias nuo šiaudinės ir skiedrų
pastogės ir šulinio su svirtimi drie-
kėsi ilgai ir toli.

Išvardinsiu tik pačius svar-
biausius faktus, o ir jų yra daug.
Jis - Lietuvos architektas restau-
ratorius, inžinierius statybininkas,
kultūros ir visuomenės veikėjas,
humanitarinių mokslų daktaras,
Nacionalinės kultūros ir meno
premijos laureatas, pelnęs valsty-
bės ordiną, apdovanojimą.

Sunkūs išbandymai jį pasitiko
jau moksleivio suole. 1947 m. jis
su kitais moksleiviais buvo suimtas
sovietų NKVD, nuteistas 10 metų ir
kalintas Mordovijos lageryje. 1954
m. grįžo į Lietuvą. 1960 m. baigė
Kauno politechnikos institutą.

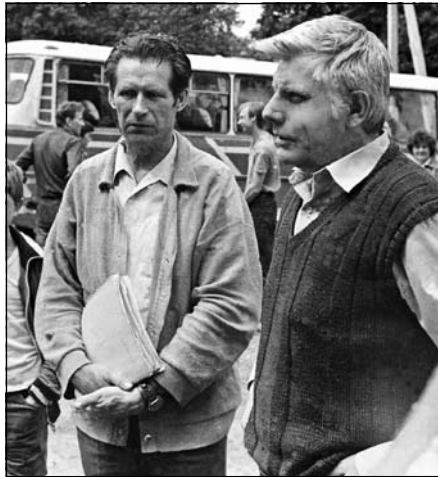
N.Kitkauskas gimtuosiuose K.Donelaičio Lazdynėliuose.

Gyvenimą Napalys paskyrė pas-tatų restauravimui, atstatymui, dirbo įvairiose šio profilio įstaigose. Tarp jų - 23 metus Paminklų konservavi-mo institute, buvo Pilių tyrimo cen-tro „Lietuvos pilys“ Architektūros tyrimų skyriaus vadovas.

Jis suprojektavo Žemutinės pilies Naujojo arsenalo (su S. Lasavicku) ir Vilniaus universiteto bibliotekos knygų saugyklos (su A. Brusoku, A. Švabauskiene) konstrukcines dalis, K. Donelaičio memorialą Tolmin-kiemyje ir Lazdynėliuose (Kara-liaučiaus sritis), vadovavo Vilniaus arkikatedros tyrimams, jos remonto darbams bei Biržų pilies tilto restau-ravimo darbams, taip pat vadovavo Vilniaus Žemutinės pilies Didžiųjų kunigaikščių liekanų architektūros tyrimams. Napalys paskelbė tyrimų medžiagą apie Vilniaus arkikatedrą, jos konservavimą, buvo Lietuvos valdovų rūmų atstatymo projekto mokslinis vadovas.

Iš šių daugybės N.Kitkausko darbų reikėtų išskirti du - tai K. Do-nelaičio bažnyčios Tolminkiemyje ir Valdovų rūmų Vilniuje atstaty-mai. Prisiminsime, kad iš pradžių Tolminkiemio bažnyčios atstaty-mo tyrinėjimus vykdė talentingas, daug pilių atstatymui nusipelnęs architektas Sigitas Lasavickas (suvalkietis, kilęs iš Kalvarijos), bet būdamas jautraus, nekantraus ir konfliktiško charakterio, ypač bendraujant su valdžios atstovais, darbo toliau negalėjo tęsti. Ilgalai-kiam darbui reikalinga kantrybė, atkaklumas, tvirti, nepalaužiami įsitikinimai ir diplomatiškumas. Ėmęs tęsti šį darbą Napaleonas Kitkauskas jį sėkmingai įvykdė iki galo. Taip pat dirbdamas prie šio projekto jubilias ir aktyviai įsi-traukė į visuomeninę veiklą, tapo K. Donelaičio draugijos įkūrėju ir ilgamečiu vadovu.

Kai kilo idėja atstatyti Valdovų rūmus, prisimename, kiek buvo daug kritikuojančių rūmų atstaty-

N.Kitkauskas (kairėje) su „Donelaičio žemės“ redaktorium Steponu Lukoševičium. Redakcijos archyvo nuotr.

mo idėją, prisidengiant didelėmis išlaidomis ir abejonėmis dėl tikrovės, autentiškumo. Ar tai nebuvo siekiai nuslopinti patriotų norą atstatyti Lietuvos valstybin-gumo simbolį globalėjančiame pa-saulyje? Beje, draugija „Pilis“ vie-nareikšmiškai ir aktyvai gynė rūmų atstatymo idėją.

Prezidentas, vėliau premjero pareigas ėjęs A. Brazauskas, tarsi norėdamas įamžinti ir savo vardą, rūmų atstatymui pasirinko pati-kimą komandą. Viena iš asmeny-bių buvo statybininkas Algirdas Vapšys (aukštaitis nuo Zarasų), kurio biografijoje tarp daugelio statinių buvo ir Lietuvos operos ir baleto teatro rūmai.

A.Vapšio nuomone, priešišku-mas, kurio sulaukė Valdovų rūmų atkūrimo projektas, politinis: „Ne-tas iniciatorius statyti pradėjo“. Lietuvos valdovų rūmų atstatymo projekto moksliniu vadovu buvo pakviestas dirbti dr. Napaleonas Kitkauskas.

„N.Kitkauskas dalyvavo ren-giant Valdovų rūmų atkūrimo projektą ir nuo 1987 m. vadovavo Vilniaus Žemutinės pilies Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rūmuose iš-likusio autento architektūriniais tyrimams, parengė moksliskai pa-grįstus ir išsamius šios rezidencijos atkūrimo retrospektyvinius brėži-

nius, jo vadovaujama architektų grupė kartu su kitais Valdovų rūmų teritoriją ir šios rezidencijos istoriją tyrinėjusiais specialistais sukaupė neįkainojamą nacionalinės reikš-mės radinių kolekciją ir komplek-sinę informaciją, kuri ateityje leis perrašyti arba gerokai pakoreguoti Lietuvos kultūros, architektūros ir dailės raidos sampratą, chronologi-ją“, – rašoma Valdovų rūmų oficia-liame sveikinime jubiliatui.

Pažįstu aš gerbiamą Napaleoną daug metų, tačiau artimiau ėmėme bendrauti „Pilies“ draugijos veik-loje, kur jis yra aktyvus valdybos narys. Kai ruošiau spaudai savo fotoalbumą „Nadruva. Donelai-čio takais“, užėjau pas jį patarimo. Mane maloniai priėmė savo bute, dar buvo gyva ir jo žmona Laima, ištikima bendražygė ir talkininkė. Napaleonas neskubėdamas leidinio maketą atidžiai peržiūrėjo, minutė-lę pagalvojęs pateikė pastabas, ko leidinyje trūksta, ką reikia pataisyti. Nudžiugau, gavęs gerus patarimus, nes paprastai sunku prisišaukti tal-kininkus ir sudominti kitus savais darbais. Napaleonas yra kitoks. Jis sakė, kad smulkmenų, kalbant apie Donelaitį, nebūna ir mano darbui buvo atidus bei geranoriškas.

N.Kitkauskas, būdamas ilgame-čiu K. Donelaičio draugijos pirmi-ninku, glaudžiai bendravo su būrų dainiaus giminaičiais užsienyje, sukaupė didelį archyvą, paskel-bė daug straipsnių K. Donelaičio tema. Iš jo archyvo gavome vokie-čių sudarytus Donelaičio giminės medžio apmatius, ir tai mums su dr. Algirdu Matulevičiumi leido tęsti tiriamąjį darbą, papildyti ir sukurti leidinį „Donelaičių giminės gene-aloginis medis 1600-1945 m.“.

Mažosios Lietuvos tematika be-sidominčių, dirbančių ir galinčių dirbti šios srityje nėra daug. Ir vie-nas svarbiausių ir daugiausiai nu-veikusių šioje srityje yra gerbiamas dr. Napaleonas Kitkauskas.

Minėtos 190-osios Jurgio Zauerveino

2021 m. sausio 15 d. Kaune buvo prisimintos 98-osios Klaipėdos sukilimo bei lietuviybės mokytojo Jurgio Zauerveino (1831-1904) 190-osios gimimo metinės.

Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje prie Laisvės paminklo Kauno evangelikų liuteronų Švč. Trejybės bažnyčios klebonas Saulius Juozaitis sukalbėjo maldą ir sugiedojo Jurgio Zauerveino „Jaunųjų lietuviškų giesmelės“, arba „Lietuviais esame mes gimę“ giesmės vieną posmą. XXVII knygos mėgėjų draugijos pirmininkė Dalia Poškienė pasidalino mintimis apie Klaipėdos sukilimo paminklus Lietuvoje.

Kauno evangelikų liuteronų Švč. Trejybės bažnyčioje buvo galima susipažinti su kilnojama istorinių nuotraukų apie Klaipėdos sukilimą paroda. Čia viešosios įstaigos Karaliaučiaus lietuvių bendruomenės vadovas Sigitas Šamborskis priminė Birutės Baltrušaitytės-Masionienės eilėraščius apie Mažvydą ir Ragainę, o visuomenininkas dr. Raimun-

das Kaminskas pristatė pagrindinius Jurgio Zauerveino (1831-1904) gyvenimo istorijos ir veiklos bruožus.

Jurgis Zauerveinas (Georg Sauerwein, slapyvardis – Girėnas, 1831 m. sausio 15 d. Hanoveryje, Vokietija – 1904 m. gruodžio 16 d. Kristianijoje, dab. Oslas, Norvegija, palaidotas Gronau, Vokietija) – sorbų kilmės poliglotas, filosofijos daktaras, Mažosios Lietuvos visuomenės veikėjas, publicistas, poetas. Jis buvo engiamų tautų – lietuvių, valonų, armėnų, lenkų, bulgarų, suomių, sorbų – teisių gynėjas. Sorbai jį laiko savo nacionaliniu didvyriu.

J.Zauerveinas studijavo Getingeno ir Vienos universitetuose. Iš pradžių jis dirbo mokytoju, atvykstančiu mokyti į namus, vėliau pragyveno iš Biblijos vertimų į įvairias kalbas. Gyveno Vokietijoje, tačiau daug keliavo po Europą, Aziją ir Afriką. Poetas mokėjo 62 kalbas, susikalbėjo galėjo dar apie 200-ais kalbų, rašė eiles daugiau kaip 30 kalbų. 1873 m. jis tapo Getingeno universiteto filosofijos daktaru.

Paminklas J.Zauerveinui Klaipėdoje.

Ryšiausią pėdsaką J. Zauerveinas paliko Mažosios Lietuvos lietuvių istorijoje. Nuo 1875-ųjų apie 25 metus gyvenęs Klaipėdoje, jis susižavėjo lietuvių kalba ir tai paskatino kovoti už lietuvių kalbos teises. Jis reiškėsi lietuvių spaudoje, bendravo su Didžiosios ir Mažosios Lietuvos tautinio sąjūdžio veikėjais, lietuviškai parašė daugiau kaip 300 eiliuotų kūrinių. Jo dėka 1879 m. Tilžėje įsikūrė „Lietuvių literatūros draugija“, kurią rėmė ir kurios nariais buvo žinomi Europos mokslininkai Filipas Fortunovas, Janas Boduenas de Kurtenė, Georgas Neselmanas, Liudvikas Pasargė, Eduardas Volteris ir kiti.

J.Zauerveinas bendradarbiavo su profesoriumi Fridrichu Kuršaičiu, padėjo jam rengti „Lietuvių kalbos žodyną“, dr. Jono Basanavičiaus paskelbtoms dainoms parašė vokiškus komentarus. Pats parengė ir išleido „Lietuvių kalbos chrestomatiją“ (1888 m.), kurioje yra nemažai Kristijono Donelaičio kūrybos pavyzdžių.

1882 m. Klaipėdoje, Martyno Šerniaus (1849–1908) redaguoja-

Minėjimas Kaune.

Organizatorių nuotr.

gimimo metinės

mame laikraštyje „Lietuviška ceitunga“ J.Zauerveinas iškėlė mintį, jog saugodami tautiškumą ir kovodami prieš Lietuvos rusifikavimą bei germanizavimą lietuvių šviesuoliai turėtų burtis į kultūrinės draugijos, leisti tautinius laikraščius.

Tik atvykęs į Lietuvą ir per kelis mėnesius pramokęs lietuviškai J.Zauerveinas pagal K.Donelaičio poemą „Metai“ hegzametru sukūrė poemą „Nemunyčios“. Jis pirmasis į lietuvių kalbą 1883 m. išvertė Viljamo Šekspyro „Hamlet“ fragmentą. Per dvejus metus vien „Lietuviškoje ceitunge“ pasirodė apie 100 eiliuotų J. Zauerveino kūrinių.

Laikraščiuose „Aušra“, „Nemuno sargas“, „Lietuviška ceitunga“ ir kt. jis skelbė publicistinio, istorinio, filologinio pobūdžio rašinius, kuriuose gilinosi į lietuvių tautines teises, kovojo prieš germanizaciją. Šiomis temomis jis išleido publicistinių brošiūrų. Išspausdino patriotinio agitacinio turinio eilių, dažnai nesklanzlių, bet atsiliepančių bendras romantines aušrininkų nuostatas. Lietuvių kritikos istorijoje reikšmingas Zauerveino straipsnis „Medega ir dvasė“ („Aušra“, 1886 m., Nr. 1), kuriame ginami romantizmo postulatai ir propaguojamas romantinė poezijos raiška.

Jis aktyviai dalyvavo Mažosios Lietuvos tautinės draugijos „Birutė“ (įkurta 1885 m.) veikloje, buvo jos garbės narys, kurį laiką ir pirmininkas. Labai svarbiu laikomas J. Zauerveino pranešimas „Apie atgaivinimą lietuviškos kalbos“, skaitytas 1887 m. „Birutės“ draugijos susirinkime. Jis buvo publikuotas „Tilžės keleivyje“ (1894, birž. 23, liep. 14, 18).

Skatindamas išsaugoti lietuvių kalbą pasitelkiant tikėjimą, kartu su V. Gaigalaičiu jis išleido knygelę vaikams „Waiku knygėle isz kuriōs

lietuwiszki waikelei lengwei skaityti ir raszyti, prisakymus bei maldeles iszsimokina“ (1906 m.).

Labiausiai J.Zauerveiną išgarsino 1879 m. parašytas ir pirmą kartą laikraštyje „Lietuviška ceitunga“ paskelbtas eilėraštis „Lietuvninkai mes esam gimę“, kuris laikomas Mažosios Lietuvos himnu. Jo sutrumpintas variantas su kompozitoriaus Stasio Šimkaus 1908 m. parašyta melodija buvo siūlomas ir kaip Didžiosios Lietuvos himnas. Nors oficialiu Lietuvos himnu tapo Vinco Kudirkos „Tautiška giesmė“, J.Zauerveino eilėrašties neprarado populiarumo. Kaip himnas labiau žinomas sutrumpintas, visai Lietuvai pritaikytas jo kūrinio

variantas, kuriame dainuojami tik pirmasis, ketvirtasis ir paskutinis posmai, etnonimas „lietuvninkai“ pakeistas į „lietuviai“, o pats himnas pavadintas „Lietuviais esame mes gimę“.

J.Zauerveino atminimui 2011 metų rugsėjo 23-iają Klaipėdoje centre, prie verslo centro „Liepų alėja“ buvo atidengtas jo paminklas, kurio pastatymu rūpinosi iniciatyvinė grupė – jos nariais buvo ir Klaipėdos universiteto docentas Aleksandras Žalys, Mažosios Lietuvos tyrinėtojas, rašytojas Bernardas Aleknavičius, (jis 2008 metais išleido knygą „Lietuvnin-

kai mes esam gimę“ apie šią neeilinę asmenybę Europos ir Klaipėdos padangėje) bei verslininkas Valdemaras Vaičekauskas.

Tada A.Žalys teigė, kad dar 2004 metais Vilniaus ir Klaipėdos universitetai rengė tarptautinę konferenciją „Jurgis Zauerveinas ir Lietuvos tautinis atgimimas“. Tą skatino du faktoriai - sukako šimtas metų, kai buvo atgauta teisė lietuviškai spaudai ir šimtmetis, kai mirė Zauerveinas. Konferencijoje ypač išryškėjo šio žmogaus didybė ir įtaka lietuvių tautiniam atgimimui. Tą pojūtį ypač sustiprino Vokietijos, Didžiosios Britanijos mokslininkų, tyrinėjančių Zauerveino gyvenimą ir veiklą, pranešimai.

Šioje konferencijoje Vilniaus universiteto profesorius Domas Kaunas ir pasiūlė įamžinti J. Zauerveino asmenybę ne kur kitur, o Klaipėdoje, su kuria didele dalimi buvo susietas jo gyvenimas. Buvo suburta dvylikos asmenų iniciatyvinė grupė, paskelbtas konkursas paminklui sukurti. Po ilgų ginčų ir svarstymų, kuris projektas labiausiai atitinka J. Zauerveino asmenybę, buvo pasirinktas skulptoriaus Gintauto Jonkaus modelis.

Siūlyta paminklą statyti Didžiosios Vandens gatvės skverelyje, kur kadaise buvo spaustuvė - joje buvo atspausdintas J. Zauerveino parašytas himnas „Lietuvninkai mes esam gimę“. Po ilgų svarstymų, kur statyti paminklą, apsistota ties Liepų gatvės 5-uoju namu. Čia kadaise buvo pašto karietų ir vadeliotųjų apsistojimo vieta. O ilgainiui šis namas, dabar taip gražiai restauruotas ir sutvarkytas, tapo svečių namais. Juose, pagal turimus duomenis, apsistodavo J. Zauerveinas, šiaip niekada gyvenime taip ir neturėjęs savo namų. Ant paminklo iškalti žodžiai „Lietuviais esame mes gimę“.

DŽ informacija

Dr. Algirdas Matulevičius
Istorikas, enciklopedistas,
Mažosios Lietuvos tyrėjas

Pranešimas skaitytas 2020 metų spalio 17 Kaune surengtos konferencijos „Mažvydo šviesa“ metu

(Pabaiga. Pradžia Nr. 4 (233))

Apie tai liudija 1543 m. Reformacijos pradininko Lietuvoje Abraomo Kulviečio atviras *laiškas karalienei Bonai Sforcai (Sforza)* dėl jo persekiojimo Lietuvoje: Vilniaus vyskupas apkaltino jį erezijų skleidimu, apskundė jos vyrui Lietuvos didžiajam kunigaikščiui Žygimantui Senajam; šis pareikalavo, kad Kulvietis būtų teisiamas. Vengdamas susidorojimo, jis pasitraukė (pabėgo) į protestantišką Prūsiją, kur reformatoriai buvo ypač globojami.

Iš Mažosios Lietuvos labai ilgame laiške, tarp kitų problemų ir kančių jis rašo: <...> *Maloningiausioji Ponia, nebuvo girdėta, kad kas nors nenusikaltęs ir be teismo sprendimo būtų pasmerkta. O mano priešai ne tik mane pasmerkė, bet ir diena iš dienos per pamokslus šmeižia, plūsta ir niekina <...>. Ant laužo! Jis neigė Katalikų bažnyčią! Taip šūkaloja jie per pamokslus, taip šmeižia suėgose, Jūsų Didenybei apkalba. <...>.*

Yra daug Jūsų didenybės pavaldinių lietuvių, labai išsimoklinusių, kurie galėtų būti naudingi savo valstybei. Mano likimo įbauginti jie apsigyveno Prūsijoje <...>

Maloningiausioji Ponia, skaudu, kaip Dievą myliu, mums visiems, kad trokšdami dirbti saviesiems, dabar dirbame svetimiesiems.

1546 m. pavasarį Prūsijos kunigaikštis Albrechtas politiniais

Reformacija ir Martyno Mažvydo 500-osios metinės

ir Reformacijos reikalais atvyko į LDK sostinę Vilnių. Gegužę laiškų jis kreipėsi į Žemaitijos valsčių seniūną (didžiojo kunigaikščio vietininką) Joną Bilevičių (Biliūną), kuris su J. Kmita tapo ir visos Žemaitijos valdytoju, kad šis kuo greičiau atsiųstų į Karaliaučių kelis mokytus ir gerai lietuvių kalbą mokančius jaunuolius. Jie taptų evangelikų liuteronų kunigais Mažijoje Lietuvoje, žinias patobulintų protestantiškame Karaliaučiaus universitete. J. Bilevičius pasirinko tinkamą kandidatą – Mažvydą (žinoma, kad jo motina buvo vakarų aukštaitė). Jau birželio 8 dieną kunigaikštis Albrechtas kreipėsi į Jį laišku, *Maloniai reikalaujame [...] vadindamas jį „garbingu ir išmoksintu“ (honeste et eruditus) vyru, ir kad kuo greičiau atvyktų į Karaliaučių. Taigi, jau tada M. Mažvydas buvo išsilavinęs, tobulai mokėjęs lotynų kalbą. Manoma, kad pirmieji jo mokslai buvo A. Kulviečio Vilniuje įsteigtoje Aukštesniojoje mokykloje. Joje 1539–1542 metais dėstė, iki 1546 m. gyveno ir dirbo Vilniuje.*

Karaliaučiaus universitetas jo steigėjo (1544) kunigaikščio Albrechto (Alberto) garbei vadinamas *Albertina*. Tai buvo Vidurio ir Rytų Europos kraštų protestantizmo židinys. Jame per šimtmečius studijavo šimtai lietuvių šviesuolių iš Prūsijos, Mažosios ir Didžiosios Lietuvos, iš LDK vakarinių sričių – liuteronų. M. Mažvydas tapo pirmuoju. Pagal universiteto nuostatus kiekvienas stojantysis turėjo sumokėti 10 grašių, turtingieji – 20. Lietuvos ir Lenkijos katalikų hierarchų ir pačios Bonos Sforcos (*Sforza*) persekiojamiems ir į Prūsiją atvykusiems (pabėgu-

siems) reformatams daryta nuolaida. 1546 m. rugpjūčio 1 dieną įsimatrikuliavęs Martynas Mažvydas (lotyniškai *Martinus Mosvidius*), dar ir kaip neturtingas, sumokėjo tik 1 grašį. Universitete jis gavo kunigaikščio Albrechto stipendiją. Jau 1548 m. balandžio 5-ąją Mažvydas – pirmasis lietuvis, universitete baigęs teologiją netgi bakalauro laipsniu. Veikiausia, be Vilniaus, buvo ir dar kur kitur studijavęs. Tai buvo pirmasis Karaliaučiaus universitete mokslinių laipsnių teikimas (*promocija*). M. Mažvydas prašė Prūsijos kunigaikščio paskiriamas lietuvių kunigu į vakuojančias parapijas Labguvoje arba arčiau tėviškės – į Ragainę. Į Labguvą jis negalėjo būti paskirtas, nes joje jau buvo

Paminklas M. Mažvydui Birštone.

apsigyvenę, be autochtonų lietuvių – ir kolonistų vokiečių.

O vokiškai Mažvydas dar visai nemokėjo, ilgainiui išmoko. Ragainės klebonas vokietis A. Lauteršternas (*Lauterschtern*) jau buvo miręs. Mažvydu rūpinosi ir Ragainės apskrities viršininkas bei pilies valdytojas suvokietėjęs prūsas Sebastijanas Perbantas, kurio raštus vertė ir dirbo jo raštinėje, nes mokėjo slavų kanceliarinę bažnytinę ir lenkų kalbas. 1549 m. kovo 18 d. M. Mažvydas, veikiausiai S. Perbanto rūpesčiu, buvo paskirtas Ragainės klebonu. Pagal paprotį parapijai tebuvo priimtinas toks kunigas (dar nevedęs), kuris vesdavo buvusio kunigo našlę ar dukterį ir tuo būdu išspręsdavo, kaip buvusio kunigo šeimą aprūpinti materialiai (plg. Tolminkiemio kunigo K. Donelaičio analogišką atvejį). Mažvydas vedė našlės Lauterštern, turėjusios kelis vaikus, vyresniąją dukterį Benigną: pati našlė ir trys jos vaikai mirė maru. Mažvydas rūpinosi likusiais vaikais – šelpė žmonos seseris ir brolius. Visi mokėjo lietuviškai! Palikuonių jie neturėjo. Algos (70 markių) jam neužtekėjo, bet ir ūkininkauti nesisekė. S. Perbanto (mokančio lietuviškai) rūpesčiu 1554 m. M. Mažvydas buvo paskirtas Ragainės arkidiakonu – vyskupo vietininku. Jis buvo ir mokyklos prie bažnyčios vedėjas. Prūsijos valdovui Albrechtui laiškuose skundėsi bloga sveikata, sunkia materialine padėtimi, o blogiausia, kad Ragainės parapiją rado pusiau katalikišką (nenuostabu: katalikiškas Vokiečių ordinas buvo panaikintas neseniai – 1525 m.), net pusiau pagonišką.

Išliko trylika 1548–1561 m. lotynų kalba M. Mažvydo rašytų laišku (jie saugomi Vokietijoje); į lietuvių kalbą išvertė ir 1966 m. paskelbė M. Ročka, jie buvo dar perspausdinti M. Mažvydo

parengtos pirmosios lietuviškos knygos *Katekizmas* (1547) leidime (1974). Pirmasis laiškas – Karaliaučiaus universiteto rektoriui Frydrichui Stapilui (*Staphilus*), likusieji – kunigaikščiui Albrechtui. Ragainės apskrityje ir valsčiuose pareigūnai vokiečiai, kaip ir kituose Mažosios Lietuvos (siauraja prasme) mokėjo lietuviškai; suprantama, ne visi. Albrechtui Mažvydas skundžiasi, kad jo parapijoje daug užkietėjusių katalikų, kurie neina į evangelikų bažnyčią, nemoka poterių, maldų, daug pagoniško tikėjimo tarp valstiečių baudžiauninkų. Jie mieliau slapta vyksta už Nemuno į Didžiosios Lietuvos katalikų Švėkšnos, Jurbarko ir kitas bažnyčias. Dėl to su parapijiečiais Mažvydas nesutarė, prasti santykiai buvo ir su gretimomis Tilžės parapijos dvasininkais. Mažvydas bandė parapijiečius paveikti geruoju, bet jo pamokymų neklausė. Jautėsi bejėgis, lietuvius vadina *kietasprandžiais, barbarais*. Jis prašo valstybės vadovo, kad šis uždraustų lietuviams vykti į katalikų bažnyčias Didžiojoje Lietuvoje, ten krikštyti, birmavoti (teikti Sutvirtinimo sakramentą) vaikus. Nors buvo Albrechto išleisti įsakai, bet liaudis neklausė. Tikyba valstiečiai laikė feodalinė prievole. Svarbiausia jų tamsumo priežastis buvo sunki baudžiava, skurdas. Jie sakydavo: *malda man duonos neduos*. Tai kryžiuočių valdymo padariniai. Dėl to laiškuose Albrechtui savo parapijiečius jis kaltina, kad šie garbina senuosius lietuvių dievus, rašo netgi su įtūžiu.

Gausias pagonybės tarp lietuvių liekanas aprašė XVI–XVII a. istorikai, etnografai K. Šiučas (Schuetz), K. Hartknochas, E. Vagneris, J. A. Brandas, M. Pretorius (Praetorius) ir kiti. Minėtas Fr. Stapilus M. Mažvydo *Katekizmo* Pratarėje, kreipdamasis į dvasininkus,

apgailestauja:

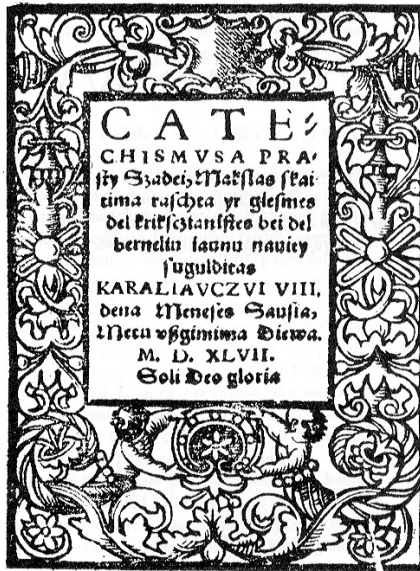
Kokia nekultūringa ir tamsi, nepažįstanti jokio pamaldumo ir krikščionių religijos yra mūsų tauta, palyginti su kitomis tautomis, kaip maža rasi liaudyje tokiu, kurie, jau nesakysiu, kad teisingai mokėtų visą katekizmo mokslą, bet kad įstengtų ištarti bent pirmąjį Viešpaties maldos žodį [...]. Daugelis dar ir dabar visų akivaizdoje atlieka stabmeldiškas apeigas ir viešai išpažįsta stabmeldystę: vieni medžius, upes, kiti žalčius, kiti dar ką kita garbina, šlovindami kaip dievus. Yra tokių, kurie Perkūnui daro įžadus; kai kurie dėl pasėlių garbina Laukosargą, dėl gyvulių – Žemėpatį. Tie, kurie linkę į piktus darbus, savo dievais išpažįsta airtvarus ir kaukus (M. Ročkos vertimas).

Savo pirmąjį kūrinį *Katekizmą*, skirtą labiausiai Didžiosios Lietuvos išsilavinusiems gyventojams, kad dvasininkai ir dvarponiai šviestų beraščius valstiečius, Mažvydas (*Martynus Maszwjdas*) išleido 1547 m. dar studijuodamas Karaliaučiaus universiteto Teologijos fakultete. Knygos autoriaus vardą ir pavardę *Katekizmo* Pralkalboje, užrašytą akrostichu, 1938 m. iššifravo lenkų kalbininkas J. Safarevičius.

M. Mažvydas sutelkė talkon autoritetingiausias lietuviškai rašančius inteligentus, profesoriaujančius ar baigusius aukštąjį mokslą: A. Kulvietį, S. Rapolionį, J. Zablockį, T. Gedkantą, M. Blotną, A. Jomantą, savo pusbrolių vakarų aukštaitį B. Vilentą, A. Raduinionį ir kitus. Tai kolektyvinis darbas, kurio nepraktikuota Didžiojoje Lietuvoje. Lietuviškoje eiluojuote, labiau pasaulietinėje, *Pralkalboje*, skirtoje LDK ir Prūsijos lietuviams, pabrėžiamas Mažvydo noras, kad knyga pasiektų kiekvieną žmogų. Visi religiniai raštai turi būti prieinami liaudžiai.

Tai demokratinės mintys. Mažvydas yra lietuvių literatūrinės kalbos pradininkas. Z. Zinkevičiaus vertinimu, *knygoje glūdi mūsų rašybos ir literatūros normų, jos kodifikacijos užuomazgų* <...>. *Ypač didelę reikšmę turi lietuvių kalbos istorijai ir istorinei dialektologijai.* Vėliau mažlietuvis J. Bretkūnas (į lietuvių kalbą išvertė net *Bibliją*), didlietuvis M. Daukša, pagarsėjęs *Prakalba* į didlietuvių, gerokai pralenkė M. Mažvydą. *Katekizme* yra lotynizmų (Bažnyčios oficialioji kalba), ypač gausu polonizmų, o germanizmų mažai. M. Mažvydas vokiškai dar nemokėjo, o Žemaitijoje lenkų kalba jau XVI a. ėmė plisti per dvarus, Bažnyčią ir kitus veiksnius. Pirmosios lietuviškos knygos kalbos pagrindas – žemaitiškasis, nemažai aukštaitiškų. Vėliau M. Mažvydas palaiptai perėjo nuo savo gimtosios **žemaičių tarmės** prie Mažojoje Lietuvoje vartoto **vakarų aukštaičių (sūduvių) dialekto**, kuris plito ir Didžiojoje Lietuvoje; tapo visų lietuvių bendrine kalba.

M. Mažvydo kūryba aktuali ir gausi – 6 leidiniai, išspausdinti Karaliaučiuje. 1549 m. jis išleido *Giesmę Šv. Ambrozijaus bei Šv. Augustino*, kurią dedikavo minėtam savo globėjui S. Perbantui. Antraštėje pažymėta, kad **išguldintas per M. Mažvydą Vaitkūną**. Įdomu, kad leidinėlį tik XIX a. pabaigoje lenkų istorijos šaltinių leidėjas Z. Celikovskis surado Kurniko (netoli Poznanės) bibliotekoje. Trečias leidinys *Forma krikštymo* išspausdintas 1559 m. – iš vokiečių kalbos išverstas krikšto apeigų aprašymas pagal M. Liuterį. Matyt, M. Mažvydas jau buvo išmokęs vokiečių kalbą. Ketvirtas leidinys *Parafrazis, permantina poteriaus malda*. Tai maldų ir giesmių rinkinėlis, parengtas 1558–1562 metais. Po Mažvydo mirties (1563) 1589 m.

Pirmoji lietuviška knyga.

jį išleido J. Bretkūnas. Didžiausias M. Mažvydo kūrinys – *Giesmės krikščioniškos* (I dalis 1566 m., antra – 1570 m.). Pratarbę parašė jis pats, išleido minėtas M. Mažvydo pusbrolis B. Vilentas. Pagrindas – M. Liuterio giesmynas; vėlesniems lietuviškiems giesmynams. Prof. Jūratės Trilupaitienės teigimu, Didžiosios Lietuvos protestantiško giedojimo tradicijas M. Mažvydas perkėlė į Mažąją Lietuvą. Ji 1985 m. rašo: <...>. *Jis pritaikė, išrinko žymiausias, geriausias reformatų giesmes, paskleidė jas Didžiojoje ir Mažojoje Lietuvoje.* Iki dabar išlikęs vienintelis *Giesmyno* egzempliorius, priklausęs valdovui Albrechtui. 1921 m. Prūsijos slaptajame valstybiniame archyve jį rado įžymus balvistas, Karaliaučiaus universiteto profesorius Jurgis Gerulis. Be tos kūrybinės veiklos, M. Mažvydas buvo sukaukęs vieną pirmųjų žinomų privačių XVI a. bibliotekų. Kunigaikščio Albrechto, Reformacijos, M. Mažvydo ir jo bendraminčių, talkininkų dėka lietuvių kalba valstybės mastu paplito ne tik Bažnyčioje, mokykloje, bet ir valdžios įstaigose, o svarbiausia – plačioje visuomenėje. 1547–1570 metais Martyno Mažvydo raštai buvo vieninteliai lietuvių kalba.

M. Mažvydas palaidotas, veikiausia, po Ragainės evangelikų liuteronų bažnyčios altoriumi. Reikia surasti jo palaikus, kaip buvo surasti kunigo ir poeto K. Donelaičio palaikai Tolminkiemio bažnyčioje, po altoriumi.

Martyno Mažvydo 500-ąsias gimimo metines reiktų plačiai paminėti Lietuvoje. Juk tai tokia garbinga lietuvių raštijos pradininko sukaktis!

Savo pasakojimą norėčiau baigti vieno iš žymiausių lietuvių raštijos pradininkų Didžiojoje Lietuvoje, kilnaus žemaičio Mikalojaus Daukšos *Prakalba į malonyjį skaitytoją*. Parašyta jo išverstai iš lenkų kalbos *Postilei*, išspausdintai 1599 m. Vilniuje. Tai pamokslų knyga, skirta katalikų kunigams, bajorams vykstant katalikybės kovai su Reformacija. Jis rašo: *Žinau, kaip visos tautos vertina, myli ir brangina veikalus gimtąja kalba rašytus.* <...> *tiktai mūsų lietuvių tauta, besimokydama lenkų kalbos ir ją vartodama, taip yra paniekinusi, apleidusi, kone išsižadėjusi savo kalbos* <...>.

Ne žemės derlumu, ne drabužių skirtingumu, ne šalies gražumu, ne miestų ir pilių tvirtumu gyvuoja tautos, bet daugiausia išlaikydamos ir vartodamos savo kalbą, kuri didina ir išlaiko bendrumą, santaiką ir brolišką meilę. Kalba yra bendras meilės ryšys, vienybės motina, pilietiškumo tėvas, valstybės sargas. Sunaikink ją – sunaikinsi santaiką, vienybę ir gerovę <...>. *Juk tatau mums ir visiems Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės gyventojams, kaip sakyta, labai turėtų rūpėti.*

Kažin ar koks šių laikų mokslų daktaras ar visažinis sugebėtų taip genialiai įvertinti lietuvių kalbos reikšmę. Jos įvertinimas prasidėjo nuo Martyno Mažvydo – Mažojoje Lietuvoje!

Filmo apie M.Mažvydą pristatymas Tilžėje

Šių metų sausio 22 d. Tilžės (Sovetsko) miesto kūrybiškumo ugdymo centre surengtas vaikų animacinio filmo "Martynas Mažvydas", skirto pirmojo lietuviškos knygos autoriaus 500 metų sukakčiai pristatymas. Filmo pristatyme dalyvavo Lietuvių kalbos mokytojų asociacijos pirmininkas, Rusijos Federacijos garbės mokytojas, kūrybinės stovyklos "Palikimas-7" projekto vadovas Aleksas Bartnikas, Tilžės miesto administracijos direktoriaus pavaduotoja Jelena Kurina, sporto, kultūros ir jaunimo reikalų skyriaus vedėjas Arkadijus Danilovas, Kūrybiškumo ugdymo centro direktorė Natalija Kirina ir kūrybinio projekto dalyviai, vaikų asociacijos "Mokomės žaisdami" ir Ragainės (Nemano) miesto antrosios vidurinės mokyklos mokiniai.

Animacinio filmo kūrime taip pat dalyvavo moksleiviai iš Karaliaučiaus (Kaliningrado), Gurjevsko (Noihauzeno), Lazdynų (Krasnoznamensko) rajonų. Jie visi lanko lietuvių kalbos ir etninės kultūros pamokas. Kūrybiniame projekte dalyvavo „Vilniaus lietuvių namų“ gimnazijos mokiniai ir Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos studentai. Šiomet dėl pandemijos kūrybinė stovykla vyko internetiniu formatu.

Daugiau nei mėnesį vadovaujami patyrusių Lietuvos animacijos specialistų Valento Aškinio ir Juraitės Leikaitės-Aškinienės, padedant pedagogėms-kuratorėms Tatjanai Pavlovai, Elenai Vasiljevai ir Airai Gurauskaitei projekto dalyviai kūrė šį animacinį filmą apie M.Mažvydą. Filmo siužetas – pirmosios spausdintos knygos lietuvių kalba "Ka-

tekizmo prasti žodžiai" arba trumpintai "Katekizmo", išleistos Karaliaučiuje 1547 m. autoriaus ir leidėjo likimas. Martyno Mažvydo vardas siejamas su spausdintos lietuvių raštijos pradžia.

Kūrybinis darbas buvo atliktas piešimo technika, leidžiančia senoms knygoms, kurios paprastai yra siunčiamos perdirbti į makulatūrą vėl tarnauti ir tapti animacinių scenų fonu. Sėkmingai sukūrus įdomų filmą vaikus sveikino A.Bartnikas, E.Kurina, A.Danilovas, kurie džiaugėsi šio projekto rezultatais. Visi jaunųjų animatorių komandos nariai gavo diplomus ir suvenyrus.

Tatjana Pavlova,
Tilžės miesto kūrybiškumo ugdymo centro papildomo ugdymo mokytoja

Lietuvos konsulato Tilžėje naujienos

2021 m. sausio 26 d. Lietuvos Respublikos konsulate Tilžėje (Sovetske) įvyko susitikimas su konsulinėje apygardoje esančių lietuvių bendruomenių atstovais.

Per susitikimą buvo aptarta, kaip šiemet bus minimos Lietuvai ir šio krašto istorijai svarbios datos, kalbėta apie galimybes bendrauti su konsulinėje apygardoje esančiais lietuvių bendruomenių nariais nuotoliniu būdu elektroninėmis ryšių priemonėmis. Taip pat buvo aptartas lietuvių kalbos dienų minėjimo planas, galimybės dalyvauti lietuvių kalbos dienai skirtoje viktorinoje.

Konsulatas supažindino lietuvių bendruomenės narius su Lietuvoje gyvenančių ir šį kraštą mylinčių, jo istoriją branginančių kultūros ir visuomenės narių pilietine iniciatyva įkurti Ragainėje

Renginio dalyviai pritarė siūlymui Ragainėje įrengti M.Mažvydo kultūros centrą.

(Nemane) Martyno Mažvydo kultūros centrą, kuriai visi pritarė.

Sausio 30-ąją buvo surengtas virtualus Rusijos Federacijos lietuvių bendruomenių susitikimas, kuriame dalyvavo Tilžės konsulinėje apygardoje esančių Tilžės, Ragainės, Gastų (Slavsko), Laz-

dynų (Krasnoznamensko) lietuvių bendruomenių nariai. Susitikimo iniciatoriumi buvo Rusijos Federacijos Sankt Peterburgo lietuvių bendruomenės pirmininkas Gintautas Želvys.

Šį nuotolinį susitikimą padėjo organizuoti LR generalinis konsulas Sankt Peterburge Rimgaudas Lošys. Visus prisijungusius pasveikino Lietuvos ambasadorius Rusijos federacijoje Eitvydas Bajarūnas bei Lietuvos Seimo narė, Seimo ir Pasaulio lietuvių bendruomenės komisijos pirmininkė Dalia Asanavičiūtė. Susitikimo metu buvo aptarti bendruomenių veiklos klausimai, planai ir aktualijos. Numatyti tokius nuotolinius susitikimus rengti ir ateityje.

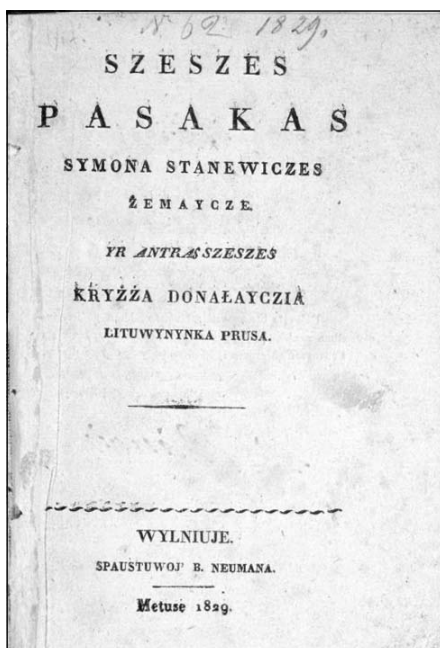
Lietuvos konsulato Tilžėje informacija ir nuotrauka

Suskaitmeninti lietuvių raštijos paminklai

Džiugi žinia - Vilniaus universiteto biblioteka parengė išskirtinę dovaną visiems ir kiekvienam – tūkstančiams bibliotekos suskaitmenintų dokumentų suteiktas viešo naudojimo statusas. Šiuo metu VU bibliotekos Skaitmeninių kolekcijų platformoje pateikiama per 10 tūkstančių skaitmeninių objektų, kuriuos sudaro reti spaudiniai, rankraščiai, grafikos kūriniai, fotografijos ir kiti dokumentai.

Tarp jų – pirmosios spausdintos knygos iki XV a., ypatingos vertės senųjų atlasų ir žemėlapių rinkiniai, bibliotekoje saugomų Lietuvos didikų giminė archyvai, senosios lietuvių raštijos dokumentai, LDK teismų knygos, atspindinčios plačią politinę, juridinę, socialinę ir ekonominę Lietuvos istorijos panoramą.

Čia rasime ir galėsime vartyti bei skaityti lietuvių raštijos pa-

Pirmoji K. Donelaičio kūrybos publikacija Lietuvoje.

minklus. Tai ir mūsų pirmoji lietuviška Karaliaučiuje 1547 metais išleista knyga - Martyno Mažvydo "Katekizmas", ir ten pat 1591

metais pasirodžiusi Jono Bretkūno "Postilė", ir 1653-ųjų Danieliaus Kleino "Lietuviška gramatika", ir Motiejaus Valančiaus Klaipėdoje 1861-aisiais išleista knyga "Apie brostvą blaivystės arba nusiturėjimą", ir 1855 metais Frankfurte prie Maino išleistas "Naujasis testamentas", išverstas Liudviko Rėzos, ir pirmoji Kristijono Donelaičio kūrybos publikacija Lietuvoje - 1829 m. Vilniuje išleistas leidinys "Šešios pasakos Simono Stanevičiaus žemaičio ir antros šešios Krizo Donalaičio lietuvinyno prūso", kurio prakalboje buvo įdėta ir 14 eilučių iš "Rudens gėrybių".

Kaip rašė Martynas Mažvydas, "imkit mane ir skaitykit".

Vilniaus universiteto bibliotekos skaitmeninės kolekciją galima rasti <https://kolekcijos.biblioteka.vu.lt/>

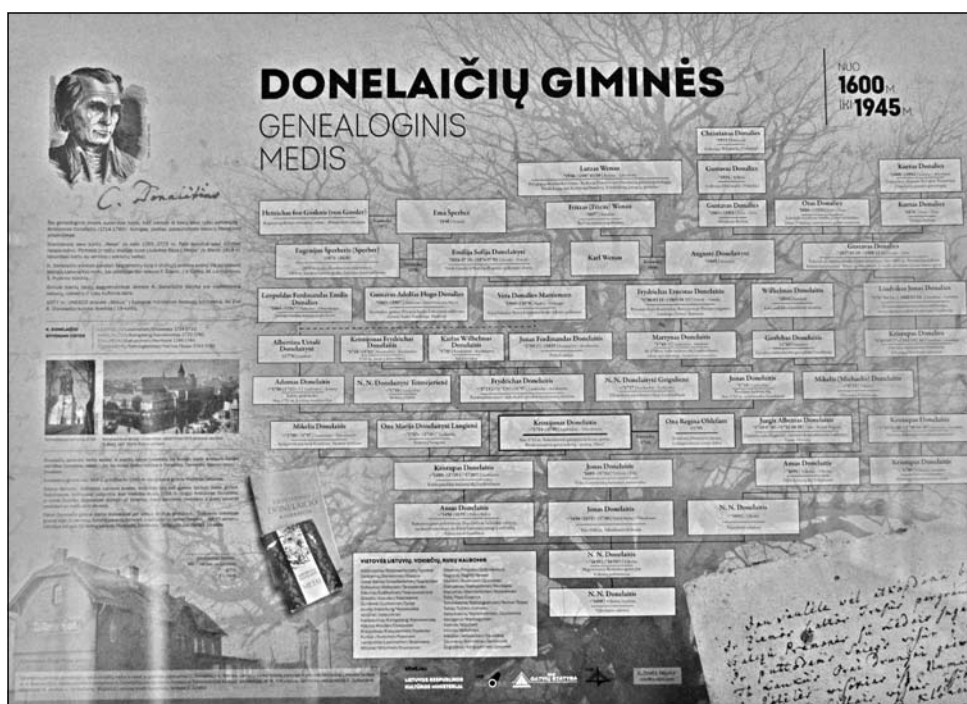
DŽ informacija

Nacionalinėje M. Mažvydo bibliotekoje – Donelaičių giminės genealoginis medis

Lietuvos nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos lankytojai jau

gali pamatyti Donelaičių giminės genealoginį medį. Jis eksponuoja-

mas viename iš bibliotekos vestibulių.

Priminsime, kad 1600-1945 metus apimantis Donelaičių genealoginis medis buvo išleistas fotografo bei leidėjo Valentino Juraičio ir jo bendraminčių. Leidėjui rengiant šį medį talkino istorikas, enciklopedininkas dr. Vytautas Matulevičius bei K. Donelaičio memorialo Tolminkemyje įkūrėjas, buvęs ilgametis K. Donelaičio draugijos pirmininkas humanitarinių mokslų daktaras Napoleonas Kitkauskas. Leidinys buvo išleistas lietuvių, rusų ir vokiečių kalbomis.

DŽ informacija

Pristatytas leidinys apie Mažosios Lietuvos spaudą

Liudviko Rėzos kultūros centras surengė nuotolinį knygos „Mažosios Lietuvos periodinė spauda 1811-1939 m.“ pristatymą ZOOM platformoje. Šviesaus atminimo klaipėdiečio, senųjų periodikos leidinių kolekcininko Šarūno Toliušio knygą pristatė ir paskaitą skaitė Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto vyresnioji mokslo darbuotoja, docentė dr. Silva Pocytė.

Šis dar 2018 m. nedideliu tiražu išleistas leidinys greitai buvo graibstyte išgraibstytas. Knygos „Mažosios Lietuvos periodinė spauda 1811-1939 m.“ pagrindas -

paties Š. Toliušio ir jo tėvo visą gyvenimą kaupta senosios periodikos kolekcija (100 leidinių), kurią autorius papildė Lietuvos ir Vokietijos bibliotekose, muziejuose, privačiose kolekcijose ir interneto portaluose sukaupia informa-

cija. Į žinyną pateko ir tokie laikraščiai, kurių, deja, nė viena biblioteka Lietuvoje neturi, o vieni iš įdomiausių - 1811-1812 m. vokiški leidiniai, kuriuose yra skiltys, skirtos Lietuvai ir lietuviams.

Didesni ar mažesni laikraščiai ir žurnalai buvo leidžiami Klaipėdoje, Karaliaučiuje, Tilžėje, Gumbinėje, Įsrutyje, Šilutėje, Bitėnuose ir net tokiose mažose

gyvenvietėse kaip Rusnė, Juknaičiai, Priekulė, Juodkrantė. Knygoje sudėti Prūsų (Mažojoje) Lietuvoje ėję periodiniai ir vienkartiniai leidiniai leisti lietuvių, vokiečių ir žydų kalbomis.

DŽ informacija

Minėjimas Čikagoje

Klaipėdos krašto (Mažosios Lietuvos) prijungimo prie Lietuvos 98 metų sukaktis tradiciškai pažymėta ir Jungtinėse Amerikos Valstijose, Čikagos priemiestyje Lemonte. Šiemet čia vėl surengtas Atminties ir pagarbos žygis Waterfall Glen miškelyje. Jis iš iš labo ryto sutraukė daug dalyvių - ir jaunų, ir vyresnių mūsų tautiečių bei jų draugų.

Žygio dalyviai sėkmingai įveikė 5 kilometrų snieguotą kelio dangą, drąsesni ir stipresni nubėgo net 15 kilometrų atstumą. Toliau bendravimas tęsėsi prie vaisių stalo. Karšta arbata ir šaulių paruošta košė pakėlė visiems nuotaiką.

Reikia priminti, kad Klaipėdos sukilimo žygdarbis atliktas ne dėl garbės ar apdovanojimų, bet dėl laisvės ir vieningos valstybės. Renginio metu buvo prisiminti ir pagerbti sukilimo vadai ir daly-

viai, tarp jų ir JAV lietuviai, kurie aktyviai rėmė ir dalyvavo to meto įvykiuose. Tai J.Žilius-Jonila, S.Darius, A.Yvas-Ivaškevičius, A.Martus-Matusevičius, J.Dainauskas ir kiti.

Džiugu, kad šiomis nepaprastomis sąlygomis JAV galėjome laisvai paminėti ir šią garbingą

sukaktį. Pagarba ir padėka Lietuvos Šaulių Sąjungai Išeivijoje, Čikagos bėgikų klubui, Čikagos klaipėdiečių bendrijai ir visiems geros valios tėvynainiams. Iki kitų susitikimų čia ir Klaipėdoje pasitinkant Klaipėdos sukilimo šimtmetį.

Žygio dalyvių informacija ir nuotrauka

Nauji atradimai Vokietijos archyvuose

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto mokslo darbuotojai Liucija Citavičiūtė, Sigitas Narbutas ir Vaidas Šeferis 2013-2014 ir 2020 metais vykdė intensyvias Kristijono Donelaičio rankraščių paieškas Vokietijos Federacinės Respublikos archyvuose. Tų paieškų rezultatai pranoko visus lūkesčius – su jais vasario 17-ąją, K.Donelaičio 241-ųjų mirties metinių išvakarėse virtualiai supažindino Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto habilituotas humanitarinių mokslų daktaras, docentas V.Šeferis, kuris yra ir Čekijos Brno miesto Masaryko universiteto docentas, šio universiteto baltistikos studijų programos vadovas.

Vasario 16 dieną pradėjo veikti nauja interneto svetainė www.donelaitis.lt, kurioje parodoje „Nauji Kristijono Donelaičio rankraščiai“ yra pristatomi visi naujieji donelaitikos atradimai. Čia galima susipažinti su svarbiausiais Lietuvos mokslininkų paieškų rezultatais – naujais Kristijono Donelaičio rankraščiais, jo dokumentų nuorašais bei kitais svarbiais raštais, taip pat galima peržiūrėti originalų faksimiles, greta kurių pateikiami vertimai į lietuvių kalbą.

Kaip teigia V.Šeferis, K.Donelaitis paliko gausų rašytinį palikimą. Be grožinės kūrybos – „Metų“, pasakėčių, eiliavimų vokiečių kalba – jį sudaro ir didelis pluoštas dalykinio pobūdžio tekstų. Tai – tarnybiniai Kristijono Donelaičio raštai, kuriuos jis parašė rūpindamasis įvairiais Tolminkiemio parapijos reikalais, taip pat egodokumentiniai tekstai (laiškai ir vadinamosios „Žinios įpėdiniui“) bei Donelaičio pastabos kitų dokumentų paraštėse (krikšto metrikų knygoje arba tarnybiniuose raštuose).

Ši medžiaga filologams buvo žinoma jau nuo XIX amžiaus, o

K.Donelaičio rašytinis palikimas buvo laikomas pakankamai aprašytu ir ištirtu. Šikart mokslininkas sakė, kad naujus labai svarbius atradimus leido padaryti būtent tai, jog valstybė finansavo šiuos tyrimus ir todėl atsirado galimybė Vokietijoje – Berlyne esančiame Prūsijos karališkojo kultūros archyvo fonduose, taip pat Leipcigo ir kitų miestų archyvuose atrasti dar apie šimtą nežinomų su K.Donelaičiu susijusių dokumentų.

Iki šiol mokslininkams buvo gerai žinomi Liudviko Rėzos, pirmojo „Metų“ vertėjo bei leidėjo ir vokiečių mokslininko Franzo Tetznerio donelaitikos tyrinėjimai.

„Taigi mes žinojome nemažai raštų, dokumentų, bet buvo tokia nuojauta, kad dar galime rasti archyvuose ir daugiau nežinomų dokumentų. K.Donelaičio grožinius kūrinius buvo nusirašęs Gerviškėnų kunigas Johannas Friedrichas Hohlfeldtas, ten buvo dvi pirmosios „Metų“ dalys, o antrasis nuorašas, kur buvo ir kitos dalys, iki šiol nerastas ir kol kas jo rasti dar nepavyko. Bet pavyko rasti kitų unikalių dokumentų, iš kurių tikras lobis – trys nauji K.Donelaičio autografa“, - pasakojo V.Šeferis.

Šiuos autografus jam pavyko nufotografuoti Berlyne dar 2013 metais, bet tik dabar po ilgų ir išsamių tyrimų Lietuvoje galutinai patvirtinta, kad jie priklauso K.Donelaičiui, jo ranka užrašyti. Mokslininkas smulkiau pristatė šiuos autografus, papasakojo, kokių tikslu parašyti ir kam buvo skirti tie K.Donelaičio raštai – tai 1755 m. birželio 12 d. raštas dėl Tolminkiemio mokyklos ir klebonijos remonto, 1756 m. spalio 25 d. prašymas įsigyti naują bažnytinę taurę (kieliką) Tolminkiemio bažnyčiai ir 1756 m. lapkričio 8 d. ataskaita dėl aukų surinktų

naujam kielikui apmokėti.

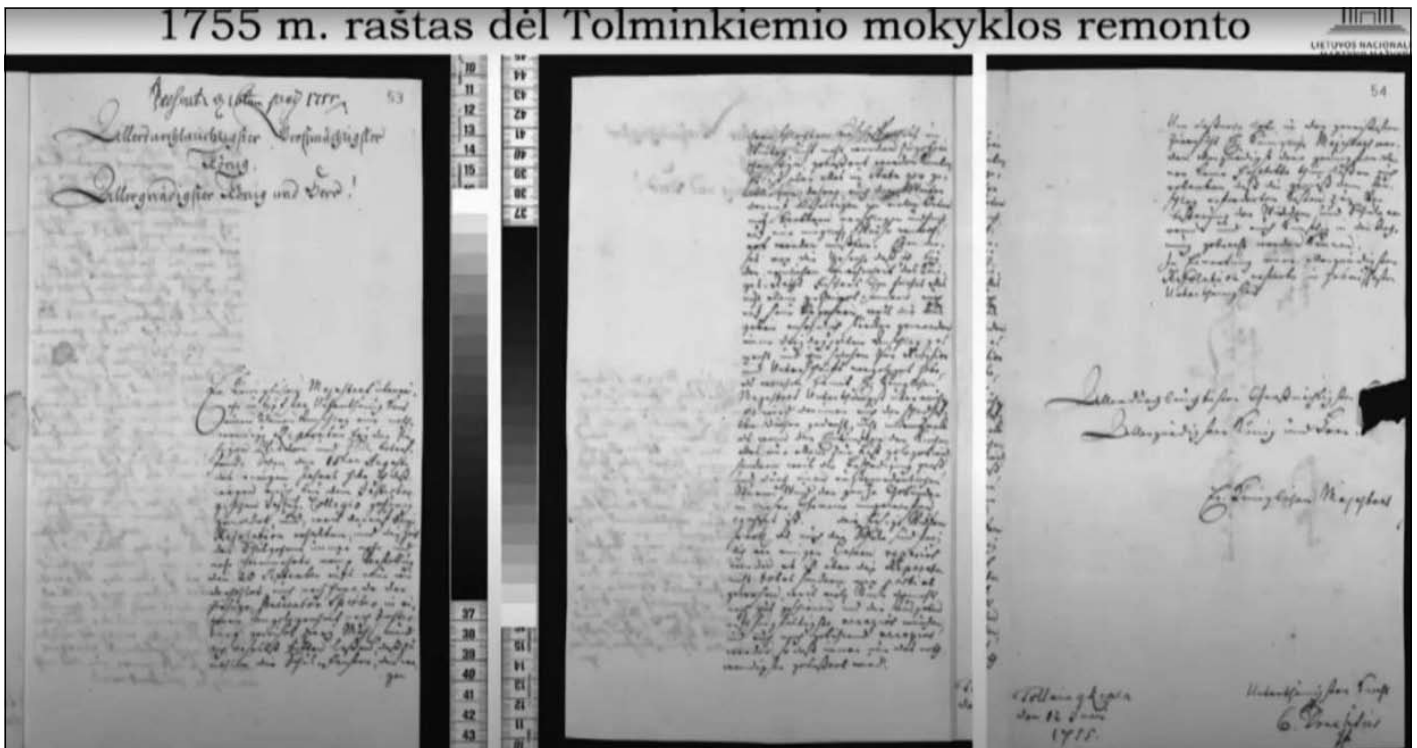
Pasak V.Šeferio, trys nauji Kristijono Donelaičio rankraščiai – itin vertingas atliktų tyrimų rezultatas. Poeto rašytinis palikimas labai nukentėjo Antrojo pasaulinio karo metu. Vieninteliai ligi šiol žinomi Kristijono Donelaičio autografa („Pavasario linksmybių“ ir „Vasaros darbų“ rankraščiai, vad. „Tėsinys“ ir du laiškai) išliko tik todėl, kad prieš Antrąjį pasaulinį karą buvo saugomi ne Tolminkiemyje, o Karaliaučiaus archyvuose. Visas Tolminkiemyje likęs Donelaičio rašytinis paveldas pradingo karo liepsnose.

Tyrėjas sakė, kad K.Donelaitis buvo ir puikus organizatorius, gerai nusimanęs Tolminkiemio bažnyčios statybos klausimais. Itin įdomus dokumentas, kuriame jis Prūsijos karaliaus prašo naujos bažnytinės taurės – jame archyvaras įklįjavęs ir popierėlį iš kito dokumento, kuriame kalbama apie indo svorį, kainą, taip pat yra auksakalio įrašas – tas garsus to metu Karaliaučiaus auksakalys buvo K.Donelaičio brolis Frydrichas, pas kurį buvo užsakytas kielikas – taigi viename dokumente randame ir Kristijono, ir jo brolio Frydricho autografus.

Dar viena atrastų dokumentų grupė – tai nauji rankraštiniai K.Donelaičio raštų nuorašai. Šie nuorašai savo verte beveik prilygsta autografams, nes buvo užrašyti tuojau po autografų atsiradimo ir teksto autentiškumo požiūriu yra tik minimaliai nutolę nuo pirminio šaltinio. Ypač vertingi yra visiškai naujų, ligi šiol nežinomų Donelaičio raštų nuorašai – šiai dokumentų grupei priklauso patys ankstyviausi ir patys vėlyviausi identifikuoti Donelaičio raštai.

Naujųjų rankraščių grupę atvertys trys dokumentai dėl naujo po-

pristatė dar įdomesnę Kristijoną Donelaitį

Naujai atrasti dokumentai papildė žinias apie „Metų“ autorių

zityvo (tokių vargonų) gamybos Tolminkiemio bažnyčiai, tarp kurių yra ir 1744 m. rugpjūčio 10 d. Donelaičio sutarties su žymiu Karaliaučiaus vargonų meistru Adamu Gotlobu Kaspariniu (Adam Gottlob Casparini) nuorašas. Toje pačioje archyvinėje byloje išliko ir dar du Donelaičio raštai Prūsijos valdžios institucijoms dėl vargonų apmokėjimo, datuojami 1744 m. rugsėjo 28 d. ir 1745 m. liepos 29 d. Tai – ankstyviausi šiuo metu žinomi Donelaičio raštai.

„A.Casparini buvo labai garsus ir žinomas to meto vargonų meistras. Šio atrasto dokumento dėka sužinojome, kad Donelaitis su juo bendravo, susirašinėjo. Raštas įrodo, kad Donelaitis pateikė tikslius techninius vargonų parametrus, vadinasi, jis puikiai išmanė vargonų technikos ypatumus. Dėl šių raštų konsultavomės su vargonų meistru Lietuvoje Rimantu Gučiu, taip pat specialistu iš Vokietijos, jų pagalba buvo labai vertinga“, - pasakojo virtualioje paskaitoje V.Šeferis.

Šie dokumentai parodo ir kitą įdomų dalyką – nors raštai yra grynai kanceliariniai, turėtų būti sausi, bet jose autorius tarsi nukrypta nuo tos kanceliarinės kalbos, atsiranda literatūrinės išraiškos, gyvesnių žodžių. Tai irgi įdomiai charakterizuoja K.Donelaitį.

Tarp naujų atradimų – ir patys vėliausi, vos keliems mėnesiams iki mirties parašyti du K.Donelaičio raštai, kurie identifikuoti Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos direktoriaus S.Narbuto. Juose kunigas prašo skirti į Tolminkiemio parapiją jam padėjėją - adjunktą. 1780 metų sausio 4 dieną jis rašo: „Jūsų Karališkajai Didenybei aš praeitų metų lapkričio 11 d. su didžiausiu nuolankumu nusakiau savo silpną sveikatos būklę bei svarbiausiąją pastaruoju laiku tą būklę lėmusią priežastį – ir nusižeminęs prašiau paskirti čionykštį Tolminkiemio bažnyčios precentorių Karlą Vilhelmą Šulcą mano padėjėju bei adjunktą, paliekant jam precentoriaus pareigas.“

Deja, nei atsakymo, nei padėjėjo K.Donelaitis jau nesulaukė – 1780 metų vasario 18 dieną jis mirė.

Rasta ir kitų dokumentų, kurie gerokai suintrigavo mokslininkus – iki šiol buvo žinoma, kad K.Donelaitis Karaliaučiaus universitete studijavo teologiją, o šįsyk jo pavardė rasta filosofijos fakulteto studentų sąrašė. Ką tai galėtų reikšti, tyrinėtojams dar teks išsiaiškinti.

Visi šie atradimai bus paskelbti šiomet leidžiamuose naujuose K.Donelaičio „Raštų“ tomuose.

V.Šeferis taip pat užsiminė, kad jo planuose – nauja K.Donelaičio biografija, kurią labai norėtų parašyti ir tą idėją jau brandina. Atėjo laikas išsivaduoti nuo ideologinių klišių ir taip pat pasinaudoti visais naujais atradimais, labai daug pasakančiais apie K.Donelaičio ypatingą asmenybę, jo įvairius sugebėjimus ir talentus.

Algis Vaškevičius

Menininkas Audrius Plioplys įamžino Kristijoną Donelaitį ir „Metus“ originaliais kūriniais

A. Plioplio „Donelaitis“ kabinamas Čikagos universitete. Autoriaus archyvo nuotrauka

Jungtinėse Amerikos Valstijose, Čikagoje gyvenantis gydytojas neurologas ir menininkas Audrius Plioplys yra išgarsėjęs įdomiais ir originaliais meno kūriniais. Daug tų kūrinių jis yra padovanojęs Lietuvai. Kanadoje gimęs menininkas dažnai atvažiuoja į savo tėvų gimtinę Lietuvą. Jis puikiai kalba lietuviškai.

Dr. Plioplys yra surengęs daugiau nei penkiasdešimt individualių parodų, dalyvavęs daugiau nei šimte grupinių parodų. Jo meno kūriniai yra nuolat eksponuojami JAV bei kitų valstybių galerijose ir pastatuose. Dr. Plioplio kūrybos simboliu tapo neurologinių smegenų impulsų vaizdai, kuriuos jis įtaigiai perpina

su asmeniniais bei visai lietuvių tautai svarbių įvykių simboliais.

„Donelaičio žemei“ menininkas papasakojo apie K. Donelaičio atminimui skirtus savo kūrinius. Vienas jų - šviesų skulptūros serija, kurią sudaro keturi kūriniai. Jie buvo eksponuojami 2014 metais minint K. Donelaičio gimimo 300-ąsias metines Amerikoje, Čiurlionio galerijoje Čikagoje, keturi kūriniai buvo skirti keturiems K. Donelaičio aprašytiems metų laikams.

Šį darbų ciklą jis padovanojo savo vardo archyvui, kuris praėjusių metų lapkritį buvo įsteigtas Čikagos Lituaniistikos tyrimo centre. A. Plioplys yra šio centro Tarybos narys, nuolatinis rėmėjas ir idėjų kūrėjas. Menininko ir gydytojo, mokslininko talentą turintis dr. A. Plioplys savo pažintį su menu pradėjo dar vaikystėje, tačiau rimtesnis pažinimas atėjo nuo tapybos, kai studijuodamas Čikagos universiteto medicinos mokykloje kūrė paveikslus, lankėsi muziejuo-

se ir galerijose bei studijavo meno istoriją.

“Kurdamas tą ciklą aš įtraukiau K.Donelaičio ranka rašytą tekstą. Darbas įdomiai atrodė gyvai, bet fotografijos tą originalumą pilnai negali perteikti. Šiam darbui naudotos lempos turėjo skirtingus baltos šviesos atspalvius, tinkančius metų laikams. Įspūdingiausia buvo kita serija kabančių ir besisukančių meno darbų, kuriems aš panaudojau K.Donelaičio ranka rašytus žodžius. Tą darbą eksponavau Čikagos universiteto patalpose minint Lietuvos valstybės atkūrimo 100-ąsias metines. Darbą galima pamatyti YouTube kanale”, - pasakojo autorius.

Šią įdomią instaliaciją galima rasti interneto adresu https://www.youtube.com/watch?v=VWiBK_i6GjE, ją jau matė tūkstančiai žmonių.

A.Plioplys pasakojo, kad visos instaliacijos pavadinimas yra „Atminties ciklai“. Jos centre, pačiame laiptų viršuje, yra kūrinys „Donelaitis“. Jis yra maždaug 2,5 metro aukščio ir 1,2 metro pločio ir apsisuka tris kartus per minutę. Kūrinys atspausdintas ant permatomos medžiagos, todėl K.Donelaičio žodžiai yra matomi iš abiejų pusių.

“Šis kūrinys skirtas Lietuvos valstybės atkūrimo 100-mečiui, todėl ir išskyla virš kitų parodos darbų. Visos instaliacijos pavadinimas nurodo, kad mūsų atminties ciklai sukasi atgal visą šimtą metų iki Lietuvos valstybės atsiradimo, du šimtus metų iki pirmojo lietuviško meno kūrinio, 400 metų iki pirmosios lietuviškos knygos ir net keletą tūkstančių metų iki Lietuvos genčių ištakų. K.Donelaitis – puikus atskaitos taškas tiems atminties ciklams”, - pasakojo A.Plioplys.

Algis Vaškevičius

In memoriam. Dr. Gertruda Bense'ė

Lietuvių kalbos institutą ir visą baltistų bendruomenę pasiekė liūdna žinia – vasario 10 dieną eidama 88-uosius metus Vokietijoje, Halėje, mirė dr. Gertruda Bense'ė, vokiečių baltistė, senosios lietuvių raštijos tyrėja, ilgametė Berlyno baltistų būrelio, vėliau Baltų studijų draugijos narė.

Lietuvos mokslo bendruomenė neteko nuoširdžios bičiulės, lietuvių kalbos mylėtojos, kuri tiesė kultūrinius tiltus, mezgė mokslinius ryšius tarp Vokietijos ir Lietuvos akademinų bendruomenių.

Prūsijos Lietuvoje, Pilkalnyje, gimusią dr. Gertrudą Bense'ę su Lietuva nuo vaikystės siejo ypatingas ryšys. Jį lėmė Antrojo pasaulinio karo paženklintos aplinkybės – jos ir artimųjų pasitraukimas iš Prūsijos Lietuvos į Jurbarko kraštą, kur ji keletą metų gyveno ir išmoko lietuvių kalbą. 1951 m. ji išvyko į Rytų Vokietiją, mokėsi Halberstado gimnazijoje. Vėliau studijavo Halės–Vitenbergo Martyno Liuterio universitete, kur baigė germanistikos, bendrosios ir lyginamosios kalbotyros studijas bei įgijo lietuvių kalbos specialybę.

1961 m. apgynė daktaro disertaciją apie baltų kalbų būtojo laiko padalyvio kilmę. Per ilgus pedagoginės veiklos metus dr. Gertruda Bense'ė skaitė lyginamosios, bendrosios ir

taikomosios kalbotyros dalykus, dėstė baltistikos kursą, mokė praktinės lietuvių kalbos. Šalia pedagoginio darbo dirbo ir mokslinį: parengė mokomąją lietuvių kalbos gramatiką (1991), paskelbė straipsnių gramatinės lietuvių kalbos sistemos klausimais.

Kiek vėliau jos moksliniai interesai pakrypo į lietuviškų protestantiškų giesmių istoriją: tyrė Didlaukių lietuvių kunigo Fabijono Ulricho Glazerio (1688–1747) himnodinį palikimą, giesmių genezę. Prūsijos Lietuvos giesmynams skirtą monografiją „Giedojam taw – Wir singen dir“. Zur Textgeschichte der preußisch-litauischen Gesangbücher im 18. Jahrhundert (2001) ji dedikavo savo senelio, Karaliaučiaus Lyvenikės bažnyčios kunigo Augusto Hundsdiorferio (1866–1940) ir mokslo bei gyvenimo bendražygio profesoriaus Karlo Amerio (1911–1970) atminimui. Publikavo unikalų XVIII a. lituanistikos šaltinį Pienas mažiems vaikeliams. Vieni paskutinių dr. Gertrudos Bense'ės mokslo darbų pasirodė Lietuvoje, žurnale *Archivum Lithuanicum*.

Dr. Gertruda Bense'ė daugelį metų artimai bendravo su Lietuvos baltistais, lituanistais, senosios raštijos ir kultūros tyrėjais, globojo į Halę nuvykusius doktorantus, dalijosi mokslinėmis idėjomis, naujaisiomis išvalgomis, dalyvavo bendrose konferencijose, kongresuose. Bene paskutinį kartą dr. Gertrudos Bense'ės draugija Lietuvos mokslininkai galėjo džiaugtis 2018 m. gegužę Volfenbiutelyje, Hercogo Augusto bibliotekoje vykusioje tarptautinėje konferencijoje.

Toliau gyvuos baltistikai ir lituanistikai reikšmingi dr. Gertrudos Bense'ės darbai, iš atminties neišdils didžiulis žmogiškas gerumas.

*Lietuvių kalbos instituto
mokslo bendruomenė*

